

”Se on lapsen hyväksytyksi tulemista omana itsenään”

Positiivisen pedagogiikan käyttö varhaiskasvatuksen tuen muotona

Anna Lampi

OPINNÄYTETYÖ
Maaliskuu 2022

Sosionomin tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomin tutkinto-ohjelma

LAMPI, ANNA:

”Se on lapsen hyväksytyksi tulemista omana itsenään”

Positiivisen pedagogiikan käyttö varhaiskasvatuksen tuen muotona

Opinnäytetyö 70 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Maaliskuu 2022

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa varhaiskasvattajille tietoa positiivisen pedagogiikan käyttämisen merkityksestä varhaiskasvatuksessa, sekä hyödyntää tutkimus- ja teoriamateriaalista nousevia aiheita ja tuoda niiden avulla lisää tietoa ja toimintakeinoja varhaiskasvatukseen. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa, kuinka paljon tutkimuksen kohteena olevan varhaiskasvatusalueen kasvattajilla oli käytössä positiivisen pedagogiikan keinoja ja kuinka paljon positiivista pedagogiikkaa käytetään osana tukea tarvitsevien lasten ohjausta. Opinnäytetyö toteutettiin anonymisti laadullisena kyselytutkimuksena yhdellä Lempäälän kunnan varhaiskasvatusalueella ja se oli suunnattu kaikille varhaiskasvatuksen työntekijöille. Aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella ja analysoitiin teorialähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tutkimustuloksista ilmeni, että positiivisen pedagogiikan käyttämiseen varhaiskasvatuksessa suhtauduttiin myönteisesti. Vaikka vastaajat olivat jo saaneet jonkin verran koulutusta aiheesta ja se oli käytössä, he kokivat silti pedagogiikan toteuttamisen ja välineet hiukan vaikeiksi varhaiskasvatuksen kontekstissa. Haasteeksi koettiin tiimin sitoutumattomuus, positiivisen pedagogiikan monimuotoisuus ja materiaalin vaikea hahmottaminen. Kyselyyn vastanneilla ei juuri ollut kokemusta positiivisen pedagogiikan käyttämisestä tukea tarvitsevien lasten ohjaamisessa, mutta kaikki vastaajat uskoivat, että tukea tarvitsevat lapset hyötyisivät pedagogiikan käyttämisestä erityisen paljon.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että varhaiskasvattajat uskovat positiivinen vuorovaikutuksen sekä itsetunnon vahvistamisen lisäävän lasten hyvinvointia ja motivoituneisuutta oppimiseen. Positiivisen pedagogiikan menetelmiä hyödyntäen myös varhaiskasvatusyksikön kasvattajien välisiä suhteita voitaisiin kehittää. Tutkimuksessa esiin nousseita haasteita voitaisiin ehkäistä ymmärtämällä oman asenteen merkityksellisyys varhaiskasvattajana, määrittämällä yhteisiä toimintatapoja työyhteisöön sekä varhaiskasvattajien lisäkoulutuksella.

Asiasanat: varhaiskasvatus, positiivinen pedagogiikka, varhaiserityiskasvatus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

LAMPI, ANNA:

“It Is the Acceptance of a Child as Himself or Herself”

The Use of Positive Pedagogy as a Form of Support for Early Childhood Education

Bachelor's thesis 70 pages, appendices 3 pages
March 2022

The purpose was to produce knowledge and practical methods of positive pedagogy to early childhood educators. The aim was to survey how widely positive pedagogy was used by educators as a part of guiding children who need support. The study was conducted anonymously as a qualitative survey in Lempäälä. The data were collected through an electronic questionnaire and analyzed by theory-based content analysis.

The study showed that respondents were not very experienced in using positive pedagogy and they believed that there would be a great benefit of using method in early childhood education. The respondents were open to use method, but the implementation of it was found difficult. In the current situation, the non-commitment of the team members, the diversity of positive pedagogy method and the challenge of perceiving the content of the material were mentioned as the major challenges.

Based on the results, early childhood educators believed that children's self-esteem, their well-being, and motivation of learning can be supported by increasing positive interaction between educators and children. The main challenges could be prevented by increasing the understanding of the importance of one's own attitude as an educator, by defining common ways of working and by providing more education of positive pedagogy for early childhood educators.

Key words: early childhood education, positive pedagogy, early special education

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
	2.1. Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus	7
	2.2. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset.....	8
3	POSITIIVINEN PEDAGOGIIKKA	9
	3.1 Varhaiskasvatus	9
	3.2 Positiivisen pedagogiikan synty	10
	3.3 Erilaiset hyvinvointiteoriat positiivisessa pedagogiikassa	13
	3.4 Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa.....	18
4	KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA ..	22
	4.1. Tuen tarpeen määrittely	22
	4.2 Kolmiportainen tuki Lempäälän varhaiskasvatuksessa.....	23
	4.3 Positiivinen pedagogiikka varhaiserityiskasvatuksessa	28
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA TULOKSET	32
	5.1. Tutkimuksen toteuttaminen	32
	5.2. Tutkimustulosten analysointimenetelmät.....	35
	5.3. Tutkimustulokset.....	40
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	47
	6.1 Varhaiskasvattajat positiivisen pedagogiikan käyttäjinä.....	47
	6.2 Lapset positiivisen pedagogiikan vastaanottajina	51
7	POHDINTA	60
	7.1. Opinnäytetyöprosessin pohdinta.....	60
	7.2. Eettisyys ja jatkotutkimusehdotukset	63
	LÄHTEET	66
	LIITTEET	70
	Liite 1. Saatekirje	70
	Liite 2. Kysely varhaiskasvattajille.....	71

1 JOHDANTO

Pitkällisen pohdinnan tuloksena sain päätettyä opinnäytetyön aiheeni yhdistämällä kaksi minulle tärkeää aihealuetta, positiivisen pedagogiikan ja tukea tarvitsevat lapset varhaiskasvatuksessa. Haluaisin löytää varhaiskasvatuksen työntekijöille uusia, toimivia keinoja mm. tukea tarvitsevan lapsen itsetunnon kohottamiseen ja ylläpitämiseen. Uskon, että varhaiskasvatus on paikka, jossa voimme opettaa hyväksyntää, yhteistyötä ja sosiaalista vuorovaikutusta kaikille lapsille, myös erilaisten oppijoiden ja tukea tarvitsevien kesken.

Nykyisissä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa lapsi ja lapsen oikeudet on nostettu päärooliin (Leskisenoja 2019, 30). Varhaiskasvatussuunnitelma määrittää, että varhaiskasvatuksen pitää olla lapsilähtöistä ja lapsen yksilöllisyyttä huomioivaa ja korostavaa. Varhaiskasvatuksen tulee suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 20). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa sanotaan myös, että kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tulee tunnistaa lapsen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella varhaiskasvatuksessa voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia ja samalla ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kun lasta kannustetaan ja annetaan hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin, tuetaan samalla lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 54.)

Positiivinen pedagogiikka on lasten vahvuuksien huomioimista. Samalla se tarkoittaa muun muassa myönteisten tunnetilojen rakentamista, lasten osallisuutta ja onnistumisien hetkiä, sekä ennen kaikkea lämpimiin ihmissuhteisiin panostamista. Parhaimmillaan positiivinen pedagogiikka toimii

suurena voimavarana myös päiväkodin kasvattajille ja kasvattaa työn iloa. (Leskisenoja 2019, 1, 2.)

Aloitan opinnäytetyöni esittelemällä työni tavoitetta ja tarkoitusta. Seuraavaksi avaan opinnäytetyöni käsitteet, positiivinen pedagogiikka ja tukea tarvitseva lapsi varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö jatkuu kyselyosuuden ja sen tulosten purkamisella. Lopuksi avaan tutkimuksesta nousseet johtopäätökset ja pohdin tuloksia suhteessa asettamiini tavoitteisiin.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1. Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Tutkimukseni tavoitteena on lisätä varhaiskasvatuksessa työskentelevien kasvattajien tietoisuutta positiivisen pedagogiikan vaikutuksista kaikkiin osapuoliin. Tavoitteenani on selkeyttää positiivisen pedagogiikan merkitystä erityisesti tukea tarvitsevalle lapselle. Lisäksi opinnäytetyöni tavoitteena on kehittää omaa ammatillista osaamistani ja viedä tietoa työelämään.

Lempäälän kunnassa toimii 16 kunnallista päiväkotia, 6 omassa kodissaan työskentelevää perhepäivähoitajaa sekä yksi parihoitokoti. Varhaiskasvatusalueet on jaettu eri kokoisiksi toiminta-alueiksi ja kutsun niitä myös tässä opinnäytetyössä *varhaiskasvatusalueiksi*. Päiväkodeissa työskentelee erilaisilla koulutustaustoilla olevia henkilöitä. Tässä opinnäytetyössä käytän nimikettä *varhaiskasvattaja*, jolla tarkoitan päiväkodin ryhmissä työskenteleviä henkilöitä, joiden koulutus voi olla esimerkiksi lastenohjaaja, lähihoitaja, sosiaalikasvattaja, sosionomi, lastentarhanopettaja, kasvatustieteen kandidaatti tai kasvatustieteen maisteri.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa, kuinka paljon tutkimuksen kohteena olevalla varhaiskasvatusalueella on käytössä positiivisen pedagogiikan keinoja ja minkälaisia / millaisissa tilanteissa. Lisäksi selvitän, kuinka paljon positiivista pedagogiikkaa käytetään osana tukea tarvitsevien lasten ohjausta. Varhaiskasvatusalueella, jossa toteutin opinnäytetyöni kyselyn, on järjestetty erilaisia positiivisen pedagogiikan koulutuksia päiväkotien henkilöstölle. Kyselylläni haluaisin selvittää, millä tavalla positiivisen pedagogiikan keinoja on otettu käytäntöön, millaisia onnistumisen kokemuksia se on työhön tuonut ja millä tavalla kasvattajat ovat käyttäneen positiivista pedagogiikkaa tukea tarvitsevien lasten kanssa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on löytää ja jakaa toimivia keinoja varhaiskasvatuksen työntekijöille myös tukea tarvitsevien lasten kanssa toimiessa.

2.2. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset tulee suunnitella niin, että ne tuovat selkeästi näkyviin lukijalleen sen, mitä ilmiöitä siinä käsitellään ja mitä tutkimuksessa on tarkoitus selvittää. Tutkimuskysymysten avulla tekijä voi määrittellä, mikä olisi sopivin tutkimusmenetelmä oman opinnäytetyön toteuttamisessa. Tutkimuskysymysten on myös tarkoitus ohjata tekijän toimintaa niin, ettei tutkimusprosessi aliaronsyilemään sivuraiteille. Tutkimuskysymykset eivät saa olla liian tarkasti rajattuja, mutta eivät myöskään liian yleisellä tasolla, joten kysymysten muotoiluun tulee kiinnittää erityistä huomiota. (Maxwell 2012, 75.)

Tutkimusta tehdessä suunniteltuja tutkimuskysymyksiä käytetään ohjenuorana. Kysymysten tulee ohjata mistä ja miten tutkimusaineistoa hankitaan, sekä miten sitä käsitellään ja analysoidaan. (SurveyMonkey 2021.) Oman opinnäytetyöni aiheeksi nousi positiivinen pedagogiikka useamman Lempäälän kunnan esimiestehtävissä toimivan henkilön ehdotuksesta. Oma vahva mielenkiinnon kohteeni on erityispedagogiikka varhaiskasvatuksessa ja halusinkin yhdistää molemmat aiheet opinnäytetyössäni. Aiheen rajaaminen oli haastavaa ja prosessi oli pitkä. Lopulliset tutkimuskysymykset suunnittelin yhteistyössä ohjaavan opettajani kanssa.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Mitä *positiivinen pedagogiikka* tarkoittaa varhaiskasvattajien mielestä?
2. Miten positiivista pedagogiikkaa voidaan hyödyntää ja soveltaa varhaiskasvatuksessa tukea tarvitsevien lasten kanssa toimittaessa?
3. Miten varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat positiivisen pedagogiikan merkityksen tukea tarvitsevien lasten kasvatuksessa?
4. Minkälaiseksi varhaiskasvatuksen työntekijät arvioivat omaa osaamistaan, kun arvioidaan positiivisen pedagogiikan käyttämistä varhaiskasvatuksessa?

3 POSITIIVINEN PEDAGOGIIKKA

3.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa alle kouluikäiselle lapselle ja se muodostuu lapsen kokonaisvaltaisesta kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin tukemisesta. (Varhaiskasvatuslaki, 1:1–3§). Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, sekä ehkäistä syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut taidot vahvistavat lapsen osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatusta toteutetaan yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa tukemalla huoltajia kasvatustyössään ja osallistamalla heitä varhaiskasvatuksen toimintaan. (Opetushallitus 2018, 14.)

Varhaislapsuus on tärkeää kehityksen ja oppimisen aikaa ja koulutusjärjestelmämme perusta. Merkittävät kehitykselliset muutokset tapahtuvat jo varhaiskasvatusiässä ja kaikki lapsen elämässä tapahtuvat asiat ovat merkityksellisiä sekä tämän hetken kuin tulevaisuuden kannalta. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja toteuttaessa toiminnan keskiössä onkin varhaiskasvatuslaissa määritellyt tavoitteet ja velvoite huomioida lapsen etu ja oppimisen lähtökohtana on lapsen mielenkiinnon kohteet, kokemukset ja oma osaaminen. (Opetushallitus 2021.)

Varhaiskasvatuksen kontekstissa työskentelevien henkilöiden toiminnan toteutusta velvoittaa valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma eli vasu. Varhaiskasvatussuunnitelma on Opetushallituksen varhaiskasvatuslain pohjalta rakentama velvoittava asiakirja ja se määrittää raamit kaikille yhtenäisen ja tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) mukaan varhaiskasvatuksessa painottuu pedagogiikka, joka koostuu kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudesta (Opetushallitus 2018, s. 22). Kun varhaiskasvatuksen toiminta on vasun mukaista, toteutuu lapsen oikeus tasalaatuisen varhaiskasvatukseen riippumatta hänen asuinpaikastaan. Ajatus varhaiskasvatuksesta on muuttunut, eikä sitä pidetä enää pelkkänä päivähoitona, vaan laadukkaana pedagogisena, tavoitteellisena

ja suunnitelmallisena toimintana, joka tukee lasten kehitystä ja oppimista ja jota jatkuvasti arvioidaan ja kehitetään. (Opetushallitus 2021.)

Vasun perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen lapsen kasvamisesta, kehittymisestä ja oppimisesta vuorovaikutuksessa, sekä näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri rakentuu koko yhteisön vuorovaikutuksessa, ja se on yhteydessä varhaiskasvatuksen laatuun. (Opetushallitus 2018, 23.) Varhaiskasvatuksessa toimintakulttuurin kokonaisuuteen kuuluvat tärkeänä osana on vuorovaikutus ja ilmapiiri. Toimintakulttuurin laatuun vaikuttavat erilaiset arvot, työtavat ja henkilöstön ammatillinen osaaminen. Varhaiskasvatuksessa kaikki osapuolet muovaavat toimintakulttuuria omalla toiminnallaan. Se tietenkin vaikuttaa kaikkien toimintaan, vaikka työyhteisössä ei edes tunnistettaisi toimintakulttuurin kehittämisen merkitystä. (Opetushallitus 2018, s. 28).

Oppiminen on tietojen, taitojen ja tapojen omaksumista, jossa yhdistyvät myös tunteet, kieli, ajattelu, aistihavainnot ja keholliset kokemukset. Lapset oppivat parhaiten silloin, kun he voivat hyvin ja tuntevat olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunteet ja vuorovaikutussuhteet edistävät lapsen oppimista. Leikki on lapselle tärkeää ja lapsen oppimiselle hyvin merkityksellistä. Leikki tulisikin nähdä pedagogisesti merkittävänä osana lasten hyvinvointia ja varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja toteuttaessa. (Opetushallitus 2018,22).

3.2 Positiivisen pedagogiikan synty

Positiivinen psykologia on kiistatta vaikuttanut positiivisen pedagogiikan syntymiseen. Positiivinen psykologia perustu ajatukseen siitä, että negatiivisen sijaan tarkastellaankin niitä asioita, jotka vaikuttavat yksilön tai ryhmän toimintaan hyvällä tavalla. (Kumpulainen, Mikkola, Rajala, Hilppö, Lipponen, 2015, 227; Leskisenoja, 2019,17). Positiivista psykologiaa käyttämällä pyritään rakentamaan positiivisia ominaisuuksia, jossa ihminen on tyytyväinen menneeseen, toiveikkaana tulevaisuuden suhteen sekä kokee nykyhetkessä onnellisuutta (Seligman & Csíkszentmihályi, 2014, s. 280). Myönteiset tunteet lisäävät yksilön hyvinvoinnin kokemuksia ja ovat usein merkki siitä, että yksilö voi

hyvin. Myönteisyys ja positiivisuus ohjaavat ihmistä kohti henkilökohtaista kasvua ja vahvistavat sosiaalisia rakenteita. (Fredrickson, 2001, 10.)

Positiivisen psykologian ajatuksena on pyrkiä onnellisuuteen ja hyvinvointiin ja pyrkiä niillä keinoin edistämään lasten hyvinvointia ja vahvistamaan lasten luontevahvuuksia ja siihen positiivinen pedagogiikkakin pohjautuu. Positiivisessa pedagogiikassa kaikki tunteet ovat sallittuja, mutta päähuomio on myönteisissä asioissa. Oppiminen ja viihtyminen kuuluvat yhteen ja vahvistavat toisiaan. Lasten viihtymiseen eri ympäristöissä vaikuttavat ihmissuhteet, joissa korostuvat kasvattajien asenteet, vuorovaikutustaidot ja pyrkimys myönteiseen kasvatukseen. Erilaisten tunteiden ja oppimiseen liittyvien asioiden kokeminen auttavat löytämään ratkaisuja sekä voimaannuttavat monin tavoin ja myönteiset tunteet edistävät hyvinvointia ja viihtyvyyttä. On havaittu, että ihmissuhteet ja niissä tapahtuva vuorovaikutus on kaikkein eniten lasten viihtymiseen vaikuttava tekijä ja myönteinen ilmapiiri hyödyttää niin lapsia kuin aikuisiakin. (Leskisenoja 2017, 11–15.) Positiivisen pedagogiikan ajatusmaailmassa lapsi ja lapsen arki ovat toiminnan perustana ja sen ydin. Varhaiskasvattajan tulee ymmärtää lasta hänen omista lähtökohdistaan, arvostaa ja kunnioittaa lapsen taustaa ja ennen kaikkea nähdä lapsi oman elämänsä asiantuntijana. On merkityksellistä, että kasvattaja osaa tunnistaa jokaisen lapsen kohdalla juuri hänelle tärkeimpiä asioita elämässä. (Kumpulainen ym. 2014, 228–230). Leikkien avulla lasta voi auttaa nousemaan aktiiviseksi toimijaksi ja merkityksenrakentajaksi lapsiryhmässä. Leikkiminen on lapsen tapa kokea maailmaa ja olla vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. (Vygotsky 1978).

Leskisenojan (2019, 15) mukaan positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa on kokonaisuus, joka koostuu arvoista, toimintatavoista, sisällöstä sekä periaatteista. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa tarkoittaa lapsen hyväksymistä ja arvostamista yksilönä, välittävää ja merkityksellistä kohtaamista, lapsen hyvinvoinnin edistämistä ja korkealaatuista pedagogista toimintaa. (Leskisenoja 2019, 43). Positiivinen pedagogiikka merkitsee myös sosiaalisen vuorovaikutuksen ja tunteiden ilmaisun mahdollisuutta (Kumpulainen ym. 2015, 227). Positiivisen pedagogiikan tavoitteena on saada kasvattaja ja lapsi kukoistamaan. Positiivista pedagogiikkaa käyttämällä pyritään pois häpeä- ja pelkokasvatuksesta kohti rakkausperusteista

kasvatusta. Rakkausperustaisessa kasvatuksessa kasvatusta pohjautuu kasvattajan ja lapsen väliseen yhteyteen, rakentavaan vuorovaikutukseen ja empaattiseen tapaan toimia. (Trogen 2020, 17, 23.)

Positiivisen psykologian perimmäinen ja kaunis ajatus on edistää hyvää koko maailmalla tavoitteenaan yhteiskunta, missä jokainen voi elää merkityksellistä elämää ja löytää omat mahdollisuutensa. Varhaiskasvattajan tärkeä tehtävä on auttaa lasta löytämään itsessään oleva hyvä ja uskomaan siihen. Varhaiskasvatusyhteisöllä on suuri merkitys lapsen elämässä ja läsnä oleva, välittävä ja lasta kannatteleva kasvattaja voi olla pienen elämän tärkeimpiä tuen antajia. Tärkeä tehtävämme varhaiskasvatuksessa on saada lapsi tukeutumaan omiin vahvuuksiinsa niin, että selviytyy niiden avulla myös elämässään vastaan tulevista vastoinkäymisistä ja haasteista. (Leskisenoja 2019, 47–48.)

Positiivista psykologiaa ja pedagogiikkaa on kritisoitu väittäen, että siinä keskitytään pelkkään positiivisuuteen ja vähätellään negatiivisia tunteita. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan väheksyä ihmisen kokemia vastoinkäymisiä tai negatiivisia tunteita, vaan päinvastoin tarkoituksena on korostaa, että ihmisen hyvinvointiin kuuluvat myös kielteiset tunteet ja kielteisistä kokemuksista selviytyminen ja toipuminen. (Leskisenoja 2017, 33–34.) Positiivista psykologiaa on kritisoitu lisäksi siitä, että se ei ole mitään uutta eikä aikaisempien ideoiden historiaa kunnioiteta. Jo pelkästään positiivisuuden määrittely on myös haastavaa, sillä mikä on positiivista yhdelle voi olla negatiivista toiselle. Kritiikkiä on esiintynyt lisäksi siitä, että positiivisen psykologian soveltaminen on ennen aikaista. Tällä tarkoitetaan, että tuloksia yleistetään liikaa ja kaikkien positiivinen psykologia lupaa ihmisille liikaa. (Ojanen 2015, 129.) Tutkimusten mukaan ihmisen aivot ja mieli tarttuvat luonnollisemmin negatiivisiin kuin positiivisiin asioihin. Tällaisesta psykologisesta ilmiöstä käytetään nimitystä negatiivisuuden vinouma ja se vaikuttaa niin, että ihminen ei tietoisesti edes huomaa tarkastelevansa ympäristöään negatiivisten linssien läpi. Tästä syystä myönteisiin tunteisiin tulee tarttua tietoisesti. (Hooper 2012, 91; Leskisenoja 2019, 18; Trogen 2020, 98.) Negatiivinen palaute ruokkii vahvasti itseään ja jää lapsen mieleen vahvana muistijälkenä aina aikuisuuteen saakka. Usein negatiivisuuden kehä alkaa jo lapsena ja vahvistuu hiljalleen. Negatiivisuuden kehä johtaa yhä moninaisempiin kertautuviin ongelmiin, kuten lapsen heikkoon

itsetuntoon sekä negatiiviseen minäkäsitykseen, ja vaurioittaa lapsen psyykkistä kehitystä. Lapsi oppii nopeasti, että tekipä hän mitä tahansa, kasvattajat toruvat häntä käyttämällä ei-kieltä. (Sandberg 2018, 49–50.)

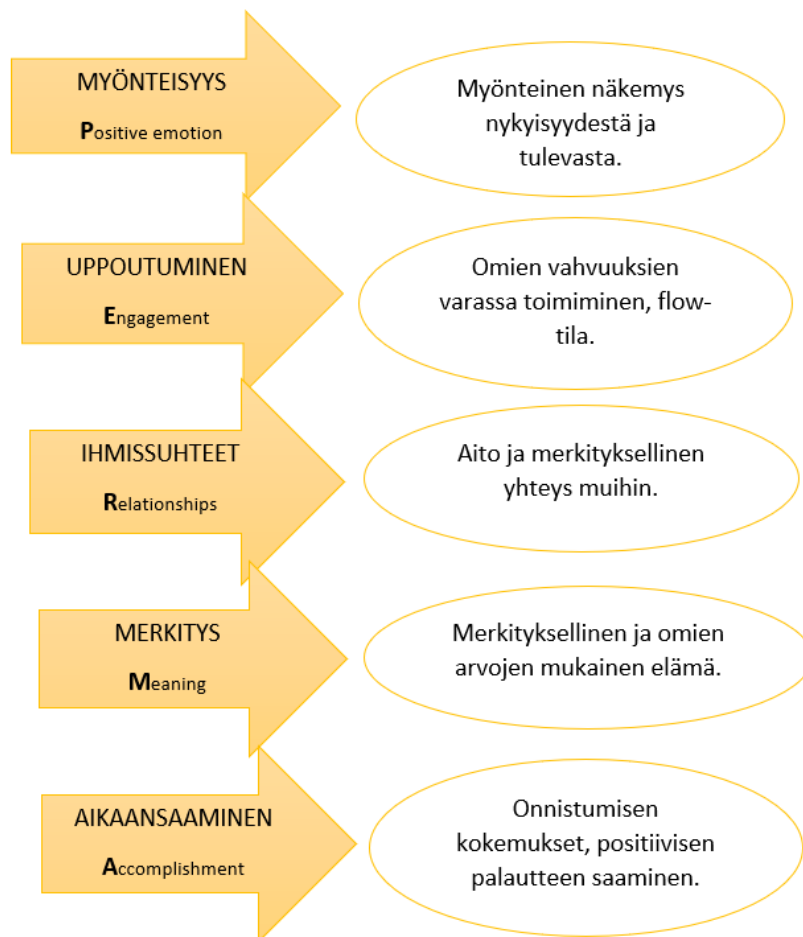
Positiivinen pedagogiikka keskittyy hyödyntämään ja vahvistamaan lapsella olevia voimavaroja sekä myönteisiä kokemuksia. Se vaatii kasvattajalta jatkuvaa ja tietoista läsnäoloa hyvien asioiden, sanojen ja tekojen huomioimiseksi. (Avola & Pentikäinen 2019, 32.) Peterson ja Seligman (2004) ovat luoneet kuuden hyveen ja 24 luontevahvuuden VIA-luokituksen (Values in Action). Luontevahvuuksista huomioitavaa on, että ne ovat opittavia ja opetettavia taitoja. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018, 15). Kasvattajan tulee lapsen ikätaso huomioiden valita käyttöön lapselle helposti tunnistettavia ja omaksuttavia vahvuuksia. Monipuolisella sanoittamisella ne tarttuvat huomaamatta lapsenkin sanavarastoon ja tulevat luontevaksi osaksi päivittäistä vuorovaikutusta niin kasvattajan ja lapsen kuin lasten välisissä keskusteluissa. (Leskisenoja 2019, 159–160.) On havaittu, että luontevahvuuksien huomioimiseen perustuvalla kasvatuksella voidaan ylläpitää lapsen hyvää itsetuntoa ja positiivista minäkäsitystä. Lapsen vahva psyyke auttaa häntä kasvun ja kehityksen eri vaiheissa, erityisesti ylitsepääsemättömiltä tuntuvissa tilanteissa. (Sandberg 2018, 24–25.)

3.3 Erilaiset hyvinvointiteoriat positiivisessa pedagogiikassa

Positiiviseen pedagogiikkaan liittyy erilaisia hyvinvointiteorioita, joiden kautta pedagogiikkaa lähdetään hahmottamaan ja toteuttamaan. Leskisenoja (2019) kuvailee kirjassaan positiivista pedagogiikkaa PERMA-teorian kautta. PERMA-teoriassa huomio kiinnittyy myönteisiin tunteisiin, toimintaan sitoutumiseen, välittäviin ihmissuhteisiin, toiminnan merkitykseen sekä onnistumisen kokemuksiin. Uusitalo-Malmivaara ja Vuorinen (2017) puolestaan keskittyvät Huomaa hyvä- kirjassaan vahvuuspedagogiikkaan, jossa nousevat esille lasten luontevahvuudet. Tämä teoria perustuu Seligmanin ja Petersonin (2004) luomaan VIA luokitteluun.

PERMA-teoria

Positiivisen psykologian teorioista yksi on Martin Seligmanin (2011) kehittämä PERMA-teoria. Teoria perustuu hyvinvointiin liittyviin tekijöihin, joista Seligman on muotoillut viisi hyvinvoinnin osa-alueita (Kuvio 1). Seligman on määritellyt, että hyvinvointi koostuu viidestä tekijästä, jonka kaikki elementit ovat välttämättömiä hyvinvoinnin kannalta. Hyvinvointiin vaikuttavina tekijöitä Seligmanin mukaan ovat positiiviset tunteet (engl. positive emotions), sitoutumisen (engagement), ihmissuhteet (relationships), merkityksellisyyden (meaning) ja saavuttamisen (accomplishments) (Seligman 2011; myös Leskisenoja 2016; Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016).

KUVIO 1. Hyvinvoinnin koostumiseen vaikuttavat viisi tekijää Seligmanin (2011) kehittämän PERMA – teorian mukaan

Seligmanin mukaan hyvinvointi koostuu siis näistä viidestä hyvinvointiin vaikuttavasta tekijästä. Myönteisyyden hän määrittää henkilön myönteisellä näkemyksellä nykyisyydestä ja tulevasta. Sitoutuminen on uppoutumista omaan tekemiseen (flow-tila) ja omien vahvuksiensa varassa toimimista. Sosiaalisilla

suhteilla hän tarkoittaa ihmissuhteiden merkityksellisyyttä ja aitoa yhteyttä muihin. Merkityksellisyys on omien arvojen mukaista elämää ja toimintaa. Saavuttaminen on aikaansaamista, onnistumisen kokemuksia ja positiivisen palautteen saamista. (Seligman 2011.)

Eliisa Leskisenoja (2019) kutsuu PERMA-teorian viittä pääelementtiä supervoimiksi ja hän on sitä mieltä, että teoriaa apuna käyttäen positiivinen pedagogiikka pystytään juurruttamaan osaksi varhaiskasvatusyksikön toimintakulttuuria ja se on helposti sovellettavissa varhaiskasvatuksen pedagogiseen toimintaan. (Leskisenoja 2016, 67.) Yhtäläisyydet PERMA-teorian ja varhaiskasvatuksen toimintatapojen välillä ovat suuret ja monet osatekijät kytkeytyvät vahvasti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjaan, laaja-alaisen osaamisen sisältöihin sekä toimintakulttuurin kehittämistä ohjaaviin periaatteisiin. (Leskisenoja 2019, 64.) Mitä useampi PERMA-teorian elementeistä toteutuu, sitä paremmin lapset todennäköisesti voivat. Varhaiskasvattajan on kuitenkin hyvä tiedostaa, että jo yhdenkin arvon toteutuminen auttaa lasta voimaan paremmin ja jokaisen yksittäisen osa-alueen vahvistaminen ja opettaminen auttaa lasta oppimaan. (Avola ja Pentikäinen 2019, 96).

PERMA-teoria sisällön toteuttamisessa positiivinen pedagogiikka tarvitsee myös luontevahvuuksia ja vahvuusajattelua hyvinvointia tukemaan (Trogen 2020, 126.) Vahvuusajattelun tavoite on tunnistaa, nimetä ja hyödyntää niitä voimavaroja, joita ihminen voi käyttää pärjätäkseen elämässä hyvin. (Leskisenoja & Sandberg 2019, 24.) PERMA-teoriaan on lisätty myös muita hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä; liikkuminen, palautuminen, ravinto ja uni ja ne on otsikoitu terveys- arvon alle (health). (Avola & Pentikäinen 2019). PERMA-teoria perustuu sen taustalla olevaan VIA-teoriaan, joka mahdollistaa teorian arvojen toteutumisen ja on myös taustatukena hyvinvoinnin toteutumiselle (Avola & Pentikäinen, 2019, 98). PERMA-teorian taustalla oleva toinen teoria on Seligmanin ja Petersonin (2004) luoma VIA luokittelu.

VIA-luokittelu

VIA-luokittelun ovat kehittäneet Seligman ja Peterson (2004). VIA- luokittelu (Values in Action) tarkoittaa siis arvojen tuomista käytäntöön (Seligman &

Peterson, 2004; Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2016; Leskisenoja, 2019). Peterson ja Seligman kuvasivat ja mittasivat ihmisen psykologista hyvinvointia heidän vahvuuksiensa pohjalta ja lopputuloksena he kehittivät kuuden hyveen ja 24 luontevahvuuden kuvauksen, jota kutsutaan VIA-luokitteluksi (Kuvio 2) (Leskisenoja & Sandberg 2019, 25.) VIA-luokittelussa pyritään arvojen esille nostamiseen luontevahvuuksien ja hyveiden kautta. Tavoitteena on, että tulokset tulisivat ohjaamaan jokapäiväistä toimintaa (UusitaloMalmivaara & Vuorinen, 2016, s. 32).

KUVIO 2. VIA-luokittelun 6 hyvealuetta ja 24 luontevahvuutta Petersonin ja Seligmanin (2004) mukaan

Petersonin ja Seligmanin määrittelemien luontevahvuuksien tueksi Uusitalo-Malmivaara ja Vuorinen ovat lisänneet VIA-luokitteluun kaksi luontevahvuutta, jotka ovat myötätunto ja sisukkuus. Myötätunto luontevahvuutena toteuttaa inhimillisyyden hyvettä ja sisukkuus rohkeuden hyvettä. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 15.) Petersonin ja Seligmanin teorian pohjalta Uusitalo-Malmivaara ja Vuorinen ovat luoneet Huomaa Hyvä! - materiaalin. Heidän mukaansa VIA-teorian luontevahvuuksista osa muistuttaa enemmän toisiaan ja ovat samankaltaisia, mutta toisaalta luontevahvuuksista on jäänyt myös puuttumaan monia hyviä ominaisuuksia tai piirteitä. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017,14).

Kaisa Vuorinen on tehnyt väitöskirjan luontevahvuuksien opettamisen yhteydestä oppilaiden hyvinvointiin ja onnellisuuteen. Väitöstutkimuksessaan Vuorinen on jaotellut luontevahvuudet kolmeen ryhmään, jotka ovat voimavahvuudet, ydinvahvuudet sekä kasvuvahvuudet (Kuvio 3). (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 76–79).

KUVIO 3. Voima-, ydin- ja kasvuvahvuudet Vuorista mukaillen

Voimavahvuuksiin kuuluvat Vuorisen tutkimuksen perusteella sinnikkyys, itsesäätely ja myötätunto. Vuorinen kuvaa näitä vahvuuksia mahdollistajiksi. Ne ovat opittavia vahvuuksia, eli niiden käyttöä voidaan oppia ja opettaa ja näitä vahvuuksia harjoittelemalla voi päästä tavoitteisiinsa ja kukoistaa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 76–77.)

Ydinvahvuudet ovat oleellinen osa yksilön persoonaa ja ne koostuvat luontevahvuuksista. Ydinvahvuuden käyttäminen tuo ihmiselle lisäenergiaa. Kun ihminen osaa ottaa omat ydinvahvuutensa käyttöön, hänen itsenäisyytensä, yhteenkuuluvuuden ja pätevyyden kokemisen tarpeensa tyydyttyvät ja stressi ja masennus vähenevät. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 78.)

Kasvuvahvuudet ovat luontevahvuuksia, joita ihminen ei käytä aktiivisesti, mutta pystyy tietoisella toiminnalla kutsumaan esiin. Niiden käyttäminen on vaikeampaa kuin ydinvahvuuksien ja joskus se voivat vaatia käyttäjältään suuriakin ponnisteluja. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 78–79.)

3.4 Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa

Päiväkodin toimintaa ohjaavat asiakirjat eivät pohjaudu positiiviseen pedagogiikkaan, mutta niistä nousee esiin kolme teemaa, joihin positiivisen pedagogiikan sisältöä voidaan yhdistää. Teemat ovat lapsen myönteinen oppimismotivaatio, oppijan myönteinen minäkäsitys sekä myönteinen oppimisilmapiiri ja sosiaalinen ympäristö. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa korostuvat turvallisuus ja lasten osallisuutta edistävät toimintatavat ja opetussuunnitelmien mukaan pedagogisen toiminnan tavoitteena on edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista. (Ranta 2021, 20.)

Positiivisen pedagogiikan perusajatuksiksi Kumpulainen ym. (2015, 228–232) nimeää yhteisöllisyyden, myönteisen toimintakulttuurin, lapsen toimijuuden ja osallisuuden, myönteiset tunteet, lapsen vahvuuksien tunnistamisen ja yhteistyön huoltajien kanssa. Positiivinen pedagogiikka on positiivisen psykologian tavoin kiinnostunut ihmisiin vaikuttavista toiminnoista. Positiivisen pedagogiikan tehtävänä on tuoda toiminnan keskiöön lasten osallisuus, vahvuudet ja myönteiset tunteet. Varhaiskasvatuksessa on lasten hyvinvoinnin ja oppimisen tukeminen lapsen vahvuuksien kautta on tärkeää ja toiminnan lähtökohtana tuleekin olla lapsia kannattelevat ja kiinnostavat asiat. Kun toiminta varhaiskasvatuksessa on näiden lähtökohtien mukaista, tukee se vahvasti lasten hyvinvointia ja oppimista. (Kumpulainen, Mikkola, Rajala, Hilppö & Lipponen 2015, 224–225, 228–231.)

Kaikkien lasten itsetunto vahvistuu hänen vahvuuksiaan korostamalla. Lapsi oppii tunnistamaan ja toimimaan omien vahvuuksiensa kautta ja se on tärkeä lähtökohhta myönteisten ajatusmallien kehittämisessä. Luontenvahvuudet kasvavat, kun niitä käytetään ja ne auttavat lasta kohti parempaa hyvinvointia. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 63–66.) Nykyisessä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa lapsi on nostettu selvästi kaiken toiminnan keskipisteeksi. (Leskisenoja 2019, 30). Varhaiskasvatuksessa toiminnan tulee olla lapsilähtöistä ja lapsen yksilöllisyyttä korostavaa. Varhaiskasvatuksessa suojellaan ja edistetään lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 20). Positiivisen pedagogiikan tuomaa ajatusmallia käyttämällä voi löytää hyviä välineitä toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteita yhdessä lasten kanssa. Tavoitteissa korostuu lasten omien vahvuuksien tunnistaminen ja oppimisen havaitseminen. Lapsille pitää tarjota myös mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 21, 25).

Varhaiskasvatustilain (Finlex 2/2018, 3§) mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, sekä edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä. Lähes kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa on läsnä aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus. Aikuiset ovat ryhmän ilmapiiriin ja toiminnan kannalta tärkeässä roolissa, mutta tietenkin myös lapset vaikuttavat sekä yksilöinä että ryhmänä. Varhaiskasvatuksessa voi helposti aistia lasta kunnioittavan ja kuuntelevan ilmapiiriin, mutta toisaalta on helppoa myös havaita lasta kohtaamaton sävy vuorovaikutuksessa. (Kalliala 2008,11.)

Arvostus on yksi tärkeimmistä lähtökohdista vuorovaikutuksessa. Kunnioitus ja arvostus ihmisten välillä kehittyä jo pienillä eleillä. Lapsen saama kokemus arvostuksesta tai sen puutteesta vaikuttaa lapsen käyttäytymisen lisäksi hänen tunteidensa sekä tarpeidensa ilmaisuun. Yksi tärkeimmistä asioista lasta kohdatessa on kasvattajan puheen sävy ja katse. Lapsi osaa havaita, milloin kasvattajalla on aito kiinnostus häntä kohtaan ja odottaa vastavuoroista kommunikointia. (Saukkola & Laane 2017, 14–18.)

Varhaiskasvatuksessa työskentelevän aikuisen vuorovaikutustaidoilla ja empatiakyvyllä on kiistaton merkitys, kun rakennetaan lämmintä ja myönteistä kasvatussuhdetta lapseen. Aikuisen tulee olla rohkaiseva, kannustava ja helposti lähestyttävä. On tärkeää, että aikuinen antaa aitoa positiivista palautetta lapselle ja osaa myös elää hetkessä tarvittaessa joustaen. (Ahonen 2017, 94.) Jotta voi ymmärtää aidosti toista ihmistä, pitää osata konkreettisesti kuunnella ja kuulla toista. Aito ja sydämellinen vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä syntyy, kun lapsi saa kokemuksen siitä, että aikuinen oikeasti kuuntelee häntä ja ymmärtää, mitä lapsi tarkoittaa. Kun aikuinen vastaa lapsen tarpeisiin ja kuuntelee lapsen toiveita ja mielipiteitä, hän samalla tukee ja kannattelee lasta. Ristiriitoja pystytään ehkäisemään toimimalla myönteisten motivointikeinojen avulla erilaisissa tilanteissa. Ymmärtäväinen aikuinen on tärkeä lähtökohta positiivista kasvatussuhdetta rakennettaessa. (Tahkokallio 1998, 57, 63–64.)

Jokainen varhaiskasvatusyksikkö on velvollinen toimimaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) määritettyjen pedagogisten linjausten ja arvojen mukaisesti. Toiminnalla tulee tähdätä varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin yhtenäistämiseen. Valtakunnallisella tasolla määritellyn toimintakulttuurin lisäksi kaikissa varhaiskasvatusyksiköissä on omanlaisensa toimintakulttuurit, joihin jokainen tiimi ja jokainen yksilö tuovat oman toimintakulttuurinsa. Jokaisen varhaiskasvattajan on tärkeää ymmärtää, että toimintakulttuuri elää ja muuttuu kaiken aikaa koulutusten ja maailmantilanteiden mukaan ja se vaatii kasvattajilta joustamistaitoa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa velvoitetaankin varhaiskasvattajia kiinnittämään huomiota oman työnsä arviointiin ja kehittämiseen. (Ahonen 2017, 60–61.)

Jokaisella ihmisellä on vahvuuksia, mutta omien vahvuuksien tunnistaminen ja löytäminen ei ole aina helppoa. Varhaiskasvatuksessa, koulussa ja lapsen harrastuksissa tulisikin olla vahvasti lasten tukena opettaen ja vahvistaen näitä taitoja. Omien vahvuuksien löytäminen ja tiedostaminen voimaannuttaa ja kohottaa itsetuntoa. Myös suorituskyky nousee, kun osaa valjastaa omia vahvuuksiaan käytäntöön. (Avola & Pentikäinen 2019, 100.) Tutkimukset ovat osoittaneet, että lasten vahvuudet kehittyvät parhaiten erilaisissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa erilaisissa toimintaympäristöissä heille merkityksellisten

ihmisten parissa, jonka takia vahvuuksien opettaminen varhaiskasvatuksessa ja koulussa on erittäin tärkeää. (Avola & Pentikäinen 2019, 101.) Avolan ja Pentikäisen (2019, 110) mukaan kasvattajat osaavat helpommin nimetä epäonnistumisia, haasteita ja ongelmia kuin onnistumisen kokemuksia tai asioita, jotka toimivat hyvin. Lapsi nähdään arjessa yksipuoleisesti, joka saattaa johtua siitä, ettei kasvattajilla ole riittävää sanastoa monipuolisiin ja myönteisiin havaintoihin. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voi päätellä, että positiivisen pedagogiikan keinot ja erityisesti vahvuussanaston tunteminen ja käyttäminen voisivat olla keskeinen askel vahvuuksien käyttämiseen varhaiskasvatusarjessa.

4 KEHITYKSEN JA OPPIMISEN TUKI VARHAISKASVATUKSESSA

4.1. Tuen tarpeen määrittely

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia varhaiskasvatuslain mukaisesti tarjoamalla lapselle turvallinen varhaiskasvatusympäristö. Varhaiskasvatuksen tulee edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen, oppimisen edellytysten tukeminen, myönteisten oppimiskokemusten mahdollistaminen, lapsen osallisuuden varmistaminen sekä lasta kunnioittavan toimintatavan turvaaminen ovat tärkeimpiä tavoitteita varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018).

Kehityksen ja oppimisen tuki on tärkeä osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvattajien tulee tunnistaa varhaiskasvatuksessa olevan lapsen tuen tarve ja järjestää lapselle hänen tarpeitaan vastaavaa tukea heti tarpeen ilmettyä, tarvittaessa myös monialaisessa yhteistyössä. Kun lapsen tuen tarve havaitaan riittävän aikaisin ja tuki kohdennetaan oikealla tavalla, voidaan varhaiskasvatuksessa edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti eli tuki viedään lapsen luokse eikä päinvastoin. Lähtökohtana tuen järjestämisessä ovat lapsen vahvuudet, sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Inklusiossa halutaan pois erottelusta ja poissulkemisesta kohti yhteisyyttä ja mukaan kuulumista ja sen lähtökohtana on Lasten oikeuksien sopimuksessa linjattu humaani ajattelu – lasta ei saa syrjiä hänen minkään ominaisuutensa vuoksi. Varhaiskasvattajien tärkeä tehtävä on huomioida ja huolehtia, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kun lapselle annetaan mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin ja häntä kannustetaan, tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2018, 54).

Varhaiserityiskasvatukseen liittyy, että lapsi on jollakin tavalla erilainen verrattuna ikäluokkaansa. Varhaiskasvattajien tehtävänä on olla aidosti myönteinen lasta kohtaan ja auttaa jokaista lasta pohtimaan omia vahvuuksiaan ja missä juuri hän

on hyvä. Varhaiskasvattajan on tärkeä antaa myös huoltajille positiivista näkökulmaa arjen tukemiseksi sanoittamalla heille asioita myönteisesti sekä ratkaisukeskeisesti. (Saukkola & Laane 2017, 145–149.) Onnistumisen kokemusten kautta lapsen itsevarmuus kasvaa ja hän voi uskoa itseensä ja kykyihinsä seuraavalla kerralla tehdessään asioita (Juusola 2012, 146). Palkitsevat vuorovaikutustilanteet kehittävät yhteisöllisyyttä varhaiskasvatuksessa. Kun ryhmään kuulumisen kokemus vahvistuu, lapset löytävät samalla omia vahvuuksiaan ja oppivat ymmärtämään toisiaan ja erilaisuutta. Samalla myös yhteisöllisyyden ja ryhmään kuulumisen tunne vahvistuu. (Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä 2015, 85–86.) Lasta kannattaa rohkaista vuorovaikutukseen muiden kanssa, sillä on tärkeää oppia ottamaan muut huomioon ja ymmärtämään erilaisuutta. Samalla lapsi oppii kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä ja toimimaan monimuotoisessa yhteiskunnassa. (Esiopetussuunnitelman perusteet 2014, 14.)

4.2 Kolmiportainen tuki Lempäälän varhaiskasvatuksessa

Kolmiportaisen tuen malli tulee alun perin Yhdysvalloista. Kolmiportaisen tuen mallin tarkoituksena on ohjata kasvattajia järjestämään tarvittavat tukitoimet oikean tasoisella intensiteetillä vastaten lapsen ja perheen tarpeita (Turja 2017, 150). Lapsen kehityksen tukemista varten luotu kolmiportaisen tuen malli on lakisääteinen perusopetuksessa ja sitä toteutetaan peruspedagogiikan lisäksi kolmella tasolla; yleisellä, tehostetulla ja erityisen tuen tasolla. Varhaiskasvatuksen piirissä tuen malli ei ole tällä hetkellä lakiin määriteltynä, mutta sen käyttäminen varhaiskasvatuksessa mahdollistaa oikea-aikaisen tuen antamisen lapselle sekä lapsen tietojen sujuvan siirtymisen lapsen jatkaessa varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen. (Oja 2012, 47.) Varhaiskasvatuksessa on toivottu tukimuotojen tarkempaa määrittelyä siitä lähtien, kun ensimmäiset velvoittavat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet julkaistiin vuonna 2016. Opinnäytetyöni prosessin aikana asiat ovat edenneet ja uudistetun varhaiskasvatuslain on määrä tulla voimaan 1.8.2022. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteet päivitetään lakia vastaaviksi. Suurimmat lakimuutokset liittyvät lapsille annettavaan kehityksen ja oppimisen tukeen. (Opetushallitus 2022.)

Tällä hetkellä voimassa olevan varhaiskasvatustlain mukaan kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja. Laki ei kuitenkaan määrittele, kuinka monen lapsen tuen tarpeisiin yksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja riittää ja tästä johtuen yhden erityisopettajan vastuualueella voikin olla useita päiväkotia. Varhaiskasvatustlaissa säädetään myös, että tuen tarve on huomioitava lasten tai henkilöstön lukumäärässä, mutta ei kuitenkaan täsmennetä, miten tuen tarve vaikuttaa lasten tai henkilöstön määrään. Opetusalan ammattijärjestö OAJ on vaatinut lainsäädäntöön selkeää rakennetta varhaiskasvatuksen erityisopetukselle ja on ehdottanut mm. varhaiskasvatuksen erityisopettajien määrien lisäämistä sekä kolmiportaisen tuen käyttöönottamista myös varhaiskasvatuksessa. (OAJ 2020.)

Myös Opetus- ja kulttuuriministeriö on järjestänyt syksyllä 2021 asiantuntijakuulemisen oppimisen tuen, lapsen tuen ja inklusion edistämistoimista. VOL (Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto) totesi kuulemisessa, että varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön tulee saada yhtenäiset oppimisen ja kehityksen tuen muodot varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. VOL on esittänyt kuulemistilaisuudessa, että turhan byrokratian poistamiseksi tuen arviointiin tulee käyttää vain yhtä asiakirjaa kaikilla koulutusasteilla ja se voidaan liittää esim. lapsen varhaiskasvatus- tai esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Apuvälineitä, tulkitsemis- ja avustuspalveluita tulee olla mahdollisuus käyttää kaikilla tuen portaililla. Lisäksi lakiin tarvitaan sekä inklusion määritelmä että erityisopettajamitoitus. Sanna Marinin hallitusohjelman mukaisesti asiassa edettiin ja kolmiportaisen tuen vahvistaminen on nyt aloitettu. Erityisopetusta on tarkoitus vahvistaa myös varhaiskasvatuksessa ja tätä varten on varhaiskasvatuksen valmistelutyöryhmä asetettu opetusministeriössä ja se on aloittanut toimintansa. (VOL 2021.)

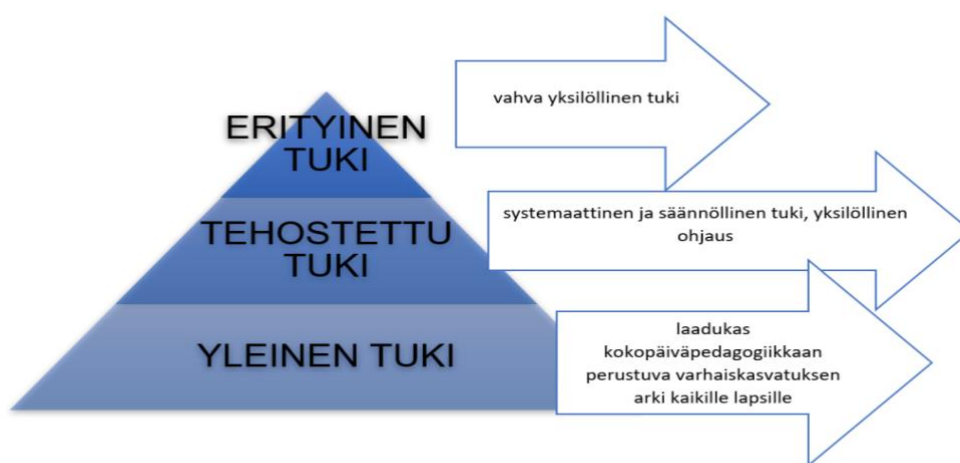
Uuden lakimuutoksen myötä varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin määritellään entistä tarkemmin kolmiportaisen tuen mallin mukaan tuen tasot ja muodot sekä se, miten tukea annetaan. Tavoitteena on luoda selkeät ja yhtenäiset toimintatavat ja tasa-arvoinen asema kaikille Suomen lapsille, sekä tarkentaa inklusioperiaatteen toteuttamista varhaiskasvatuksessa.

Kolmiportaisen tuen mallissa lapselle annettavan tuen tasot jaotellaan yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen ja tuen tarve arvioidaan lapsen yksilöllisen tuen tarpeen perusteella. Uuden lain ja perusteiden myötä tätä edellytetään jatkossa kaikilta kunnilta ja myös yksityisiltä toimijoilta. Uudistus tuo lapselle mm. oikeuden varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiin apuvälineisiin sekä muutoksia henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. On lapsen kannalta tärkeää, että tuki on johdonmukaista ja jatkuu varhaiskasvatuksesta esiopetukseen saumattomasti. Jatkossa varhaiskasvatuksen erityisen tuen päätöksestä tehdään valituskelpoinen hallintopäätös. Uudistetun varhaiskasvatustilain ja sen myötä myös uusien paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien on määrä tulla käyttöön elokuussa 2022. (Opetushallitus 2022).

Lempäälän kunnan varhaiskasvatuksessa kasvun ja oppimisen tuki on osa varhaiskasvatusta. Tämä tarkoittaa, että yhdenvertaisuuden periaatetta noudattaen kaikille lapsille tarjotaan tukea ja osallistumisen mahdollisuus lapsen tarpeiden mukaisesti. Lempäälässä varhaiskasvatus toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti, eli tuki tuodaan lapsen luokse eikä päinvastoin. Inklusio tarkoittaa sitä, että kunnioitetaan lasten erilaisuutta ja huomioidaan lasten oikeus osallisuuteen tukemalla lasten oppimista ja yhteistä tekemistä esimerkiksi muokkaamalla ja muuttamalla toimintaympäristöjä tarpeiden mukaisesti. Lasten erilaisuudet tulee nähdä rikkautena ja resurssina, sekä mahdollistaa lasten yhteisiin tehtäviin osallistuminen useilla eri tavoilla. (Florian & Black-Howkins 2011, 814).

Jokaisessa lapsiryhmässä on oikeus ja mahdollisuus saada tarvittavaa tukea. Lasten tuen tarpeet huomioidaan lapsiryhmän muodostamisessa mm. lapsiryhmäkoon pienennyksellä. Tuki tulee nähdä ja ymmärtää jatkuvana prosessina, jossa tukitoimet aloitetaan heti tarpeen ilmaantuessa. Tuki suunnitellaan yhteistyössä eri toimijoiden kesken ja sitä arvioidaan koko varhaiskasvatuksen ajan. (Lempäälän kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 73.) Lempäälän kunnan varhaiskasvatuksessa otettiin käyttöön kolmiportaisen tuen malli 1.8.2018. Malli noudattaa perusopetuslain mallia ja lapsi siirtyy samoilla joustavilla tuen portailla varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Lempäälän kunta on tehnyt moniammatillisessa kasvun tuen tiimissä Kasvun tuen ohjelman. Ohjelmassa on kuvattuna Lempäälän kunnan

varhaiskasvatuksessa käytettävän tuen palveluiden suunnittelua, järjestämistä, toteuttamista ja arviointia. Tuen perustana on turvallinen, arvostava ja yhteisöllisyyttä korostava oppimisympäristö, jossa lasten osallisuus ja toimijuus rakentuu lasten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuuri vahvistaa ja edistää kaikkien lasten hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Tukea tarjotaan inklusion periaatteiden mukaisesti lapsen omassa varhaiskasvatusyksikössä ja yksi keskeinen tekijä on osallisuus. Osallisuus on tunnekokemus siitä, että kuuluu johonkin ja on hyväksytty jäsen yhteisössään, omana itsenään. Kolmiportainen tuki vahvistaa lapsen oikeutta saada tukea oikea-aikaisesti, oikeanvahvuisena ja joustavasti tarvittavan ajan. Lapsen tuen tarve vaihtelee erilaisissa ympäristöissä ja erilaisissa elämänvaiheissa ja kolmiportainen tuki mahdollistaa tuen muuttumisen lapsen tarpeiden mukaisesti. Kuviossa 4 on pelkistetysti kuvattu Lempäälän kunnan kasvun tuen ohjelmassa määritelty kolmiportainen tuki varhaiskasvatuksessa. Kolmiportainen tuki on jaettu kolmeen eri tukitasoon, yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. (Kasvun tuen ohjelma 2019, 3–6.)

KUVIO 4. Kolmiportaisen tuen malli Lempäälän varhaiskasvatuksessa

Yleinen tuki varhaiskasvatuksessa

Kaikki varhaiskasvatuksessa olevat lapset ovat yleisen tuen piirissä, sillä kaikki lapset tarvitsevat kasvunsa ja kehityksensä avuksi aikuisen tukea. Yleinen tuki muodostuu laadukkaasta aikuisten toteuttamasta arjen pedagogiikasta, jossa huomioidaan lasten tarpeet opetuksen, kasvatuksen ja hoidon näkökulmasta.

Mahdollisia haasteita ennaltaehkäistään pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla, joita ovat mm. suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu, oppimisympäristön muokkaus ja selkeä päiväjärjestys sekä päivittäisten toimintojen rytmittäminen. (Kasvun tuen ohjelma, 2019, 8.)

Vahvalla ja nopeasti järjestettävällä varhaisella tuella on valtava merkitys lapsen tulevaisuudelle. Lapsen saama oikea-aikainen tuki vähentää sekä mahdollisia oppimisvaikeuksia että niiden aiheuttamia kustannuksia. (OAJ, 2020.)

Tehostettu tuki varhaiskasvatuksessa

Tehostettu tuki otetaan käyttöön, kun yleinen tuki ei ole enää riittävä lapsen tukemiseksi. Kun lapsi tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja, siirtyy hän tehostetun tuen piiriin. Tukea tehostettaessa aikuiset miettivät työskentelytapojaan ja oppimisympäristöjen muuntelua tehdään lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Pedagogisia järjestelyjä ovat mm. varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultoiva tai jaksottainen tuki sekä tarvittaessa lapsikohtainen ohjaaminen. Lisäksi apuna voidaan käyttää myös tulkkaus- ja avustamispalveluita, erityisiä apuvälineitä sekä tieto- ja viestintäteknologiaa. Pedagogisia järjestelyitä ovat esimerkiksi kielen ja kommunikoinnin tukeminen viittomien ja kuvien käytöllä. Rakenteellisia tukitoimia voivat olla mm. ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. Tärkeitä hyvinvointia tukevia järjestelyjä voi olla sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio. (Kasvun tuen ohjelma 2019, 8.)

Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa

Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa on kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä. Se edellyttää vahvaa varhaiskasvattajien työtapojen ja oppimisympäristön muuntelua ja pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia järjestelyjä sekä tiivistä yhteistyötä huoltajien ja eri yhteistyötahojen kanssa. Lapsi tarvitsee yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea, kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta. Tukea tarvitsevilla lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki varhaiskasvatusryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaamista sekä mahdollisesti erilaisia

järjestelyjä tai apuvälineitä, sillä lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitteluun. Jotta erityinen tuki voidaan toteuttaa, se saattaa edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.) Varhaiskasvatuksen erityisellä tuella tarkoitetaan vahvempien tukitoimien tarvetta ja käyttöönottoa ja se edellyttää vahvan perusosaamisen lisäksi myös erityispedagogista osaamista. Erityiseen tukeen siirrytään, kun tehostetun tuen menetelmät eivät riitä tai tuen tarve on pitkäkestoista ja intensiivistä. Erityisen tuen päätöksen tekemisen pohjalle tarvitaan pedagoginen selvitys, joka laaditaan moniammatillisesti yhdessä lapsen vanhempien kanssa. (OPH 2021.) Erityisen tuen päätöksen tekee Lempäälässä varhaiskasvatuspäällikkö viranhaltijapäätöksenä ja päätös perustuu asiantuntijasuositukseen (Kasvun tuen ohjelma 2019).

4.3 Positiivinen pedagogiikka varhaiserityiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa hyvän vuorovaikutussuhteen muodostuminen lapsen ja kasvattajan välille on merkittävä asia, sillä vuorovaikutus mahdollistaa toimivan yhteistyön ja molemminpuolisen tunteiden ja ajatusten esiin tuomisen. Turvallisen vuorovaikutussuhteen synnyttyä yhteisymmärrys kasvattajan ja lapsen välillä kasvaa. On tärkeää ymmärtää, että vuorovaikutus ei ole vain sanallista viestintää, vaan se sisältää myös nonverbaalisia viestejä, jotka ovat äärimmäisen tärkeitä huomioida. Nonverbaalisilla viesteillä ovat esimerkiksi kehon asennot, eleet ja ilmeet. Kasvattaja voi havainnoida lapsen tunnetilaa pelkkien eleiden ja kehonkielen mukaan ja olla lapsen tukena hänen erilaisissa tunnetiloissaan. Vuorovaikutus on olennainen ja tärkeä osa laadukasta pedagogiikkaa ja vuorovaikutus ja pedagogiikka liittyvät toisiinsa hyvin tiiviisti. Vuorovaikutus myös vaikuttaa kasvattajan pedagogiseen työhön muokaten sitä mahdollisesti laadukkaammaksi, kun vuorovaikutus kehittyy. Tämän avulla kasvattajan suhde myös lapseen yksilönä muuttuu positiivisempaan suuntaan ja varsinkin sellaisten lasten kohdalla, jotka kaipaavat enemmän sosiaalisemotionaalista tukea, korostuu vuorovaikutuksen laatu ja sen merkittävyys. (Ahonen 2017, 58–60.)

Kasvattajan ja lasten välisellä vuorovaikutuksella on valtava merkitys lapsen tukemisessa monissa kehityksen osa-alueissa. Lapsen varhaiskasvatuksessa kokema laadukas vuorovaikutus vaikuttaa positiivisesti lapsen sosiaaliseen kehitykseen ja muihin sosiaalisiin suhteisiin. Kasvattajan ja lapsen välisellä positiiviseksi koetulla vuorovaikutuksella on tutkittu olevan yhteys esimerkiksi siihen, miten lapsi muodostaa vuorovaikutussuhteita koulussa opettajien kanssa. Lapsen ja kasvattajan välisen positiivisen vuorovaikutussuhteen muodostumiseksi on tärkeää, että kasvattaja on läsnä lapsen kanssa, ilmapiiri on kannustava ja kasvattaja on tukena lapsen rinnalla. Päiväkodin varhaiskasvattajan luoman lämpimän ja aidon ilmapiirin avulla lapselle syntyy turvallisuuden tunne. (McNally & Shelley 2016, 16–19.)

Erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa toimiessa käy valitettavan usein niin, että heidän diagnoosinsa ja erityispiirteensä saavat päähuomion lasta kohdatessa ja lapsen vahvuudet jäävät näkymättömiin. Erityisen tuen menetelmillä pyritään hyvään, mutta jos lapsen vahvuuksia ei tunnisteta ja hyödynnetä, voivat tuen menetelmät johtaa lapsen itsetunnon ja hyvinvoinnin heikkenemiseen. (Uusitalo-Malmivaara 2014, 81.) Liisa Ahonen tutki vuonna 2015 julkaistussa väitöskirjassaan varhaiskasvattajien vuorovaikutuksellista ja pedagogista toimintaa päiväkotien haastavissa kasvatustilanteissa. Tutkimuksen perusteella kasvattajan vuorovaikutteisella ja pedagogisella toiminnalla on suuri ja selkeä yhteys niin haastavien kasvatustilanteiden etenemiseen kuin lapsen kokemaan emotionaaliseen hyvinvointiin. (Ahonen 2015, 16, 185.) Kun lapsi aistii, että kasvattaja aidosti välittää hänestä ja on kiinnostunut hänen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnistaan, on mahdollista, että haastavat kasvatustilanteet jäävät syntymättä tai kuihtuvat alkuunsa. Tällaisen lämpimän vuorovaikutuksen yhteydessä lapsi pyrkii noudattamaan kasvattajan ohjeita ja on tärkeä tiedostaa, että lämmin auktoriteetti pohjautuu lapsen vapaaehtoisuuteen. Silloin lapsi haluaa toimia tilanteessa oikein parhaan kykynsä mukaan kasvattajan tukemana. Vastaavasti kylmään kontrolliin perustuva autoritaarisuus eli etäinen vuorovaikutustapa johtaa siihen, että lapsi toimii rangaistuksen pelossa annettujen ohjeiden mukaisesti. Kasvattajan kylmä toimintatapa johtaa tutkimuksen mukaan haastavan käyttäytymisen voimistumiseen.

Kasvatuskeinona se ei opeta lapselle mitään hyödyllistä vaan on tehoton ja lasta sortava. (Ahonen 2017, 10, 159.)

On ensiarvoisen tärkeää, ettei lapselta edellytetä varhaiskasvatuksessa käyttäytymistä, johon hän kehityksensä kautta ei vielä kykene. Ahonen korostaa väitöskirjassaan huomion suuntaamista haastavissa kasvatustilanteissa varhaiskasvattajan vuorovaikutuksellisiin ja pedagogisiin taitoihin. Kun siirrytään yksittäisen lapsen tarkastelemisesta tarkastelemaan omaa toimintaa varhaiskasvattajana ja sitä kautta koko ryhmän ja päiväkodin toimintaa haastavissa tilanteissa, voidaan kehittää vuorovaikutuksellista ja pedagogista toimintaa parempaan suuntaan. (Ahonen, 2015, 174, 191–192.)

Myönteisen mielialan on todettu ja todistettu vaikuttavan positiivisesti oppimiseen hermoston säätelyjärjestelmän kautta. Seuraavat neljä biologista järjestelmää tukevat lapsen myönteistä mielialaa: uteliaisuuden toteuttaminen ja oivaltamisen nautinto, vauhdikas fyysinen läheisyys vertaisten kanssa, hoitokokemukset, jotka lisäävät turvallista kiintymistä sekä kumppanuuden kokeminen vertaisten kanssa. Mirja Köngäs kirjassaan *Tunneäly varhaiskasvatuksessa* (2019) toteaa myös, että negatiivinen mieliala on henkilön itsensä ylläpitämä koodausvirhe aivoissa. Jos lapsi saa jatkuvaa negatiivista palautetta ja kuulee olevansa tyhmä, saamaton ja huolimaton, hän ajattelee sen olevan osa omaa persoonaansa. Lapsi saattaa reagoida esimerkiksi vältellen tilanteita, joissa joutuisi kuulemaan negatiivista palautetta. Lapsi voi ottaa myös pellen roolin ja ryhtyä ylikorostamaan piirteitään. (Köngäs 2019, 69–71.)

Lapset saavat paljon palautetta käytöksestään varhaiskasvatusiässä, eikä kaikki kohtaamisen hetket ole kohottavia tai itsearvostusta lisääviä. Lapsi saattaa tulla määritellyksi negatiivisen käytöksensä tai heikentävästi leimaavien ominaisuuksiensa kautta. (Kuorelahti & Lappalainen 2017, 85–86.) Kun lapsella on paljon kehittymisen tarpeita esimerkiksi sosiaalisissa ja tunnetaidoissa, se saattaa aiheuttaa haastavaa käyttäytymistä. Haastava käytös vaikuttaa lapsen kokemuksiin, joita hän ympäristöstään saa ja nämä kokemukset saattavat olla hyvinkin kielteisiä. Jos lapsi kokee ja kuulee jatkuvasti olevansa vääränlainen, erityinen ja poikkeava, on hyvän itsetunnon vaikea lähteä kehittymään. Myönteisen palautteen antamisella ja onnistumisen kokemusten näkyväksi

tekemisellä voimme auttaa lasta rakentamaan itsetuntoaan, jolloin puhutaan hankitusta itsetunnosta. (Keltikangas-Järvinen 2004.) Hyvinvointi syntyy vuorovaikutuksessa ja kohtaamisissa. Luottamuksen rakentaminen on erityisen merkityksellistä, jos lapsella on haastavaa käyttäytymistä arjessaan. Keskeistä on nähdä lapsi onnistuvana ja arvokkaana yksilönä puutekeskeisyyden sijaan. Jo yhdenkin aikuisen myötätuntoinen suhtautuminen ja rohkaisevat sanat voivat riittää ja kannatella lasta eteenpäin. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 17.) Lapselle annettavan palautteen on oltava aitoa. Positiivinen lapseen suhtautuminen ei kuitenkaan tarkoita, että ongelmat katoaisivat välittömästi. On rakennettava kulttuuri ja ympäristö, jossa on läsnä laajamittaisesti jokaisen ihmisen arvostaminen omana itsenään ja jossa toiminnan ytimenä ovat arkiset pienet teot, kuten hyvän huomaaminen, osallisuuden vahvistaminen, myötätuntoisuus ja osaamisten ja onnistumisten korostaminen. Vanha sanonta, niin metsä vastaa kuin sinne huudetaan, pitää paikkansa, sillä meillä jokaisella on taipumus tulla sellaisiksi, joiksi meitä innostetaan ja kannustetaan. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 17–18.) Päiväkodissa varhaiskasvattajalla on iso rooli vuorovaikutuksen toteutumisessa. Varhaiskasvattajan on otettava huomioon useita lapsia samanaikaisesti, mutta kohtaamisissa tulee silti muistaa henkilökohtainen aitous ja läsnäolo. Vuorovaikutuksen ollessa aitoa ja kasvattajan ollessa läsnä tilanteissa, voidaan vaikuttaa esimerkiksi siihen, millainen asema lapselle muodostuu lapsiryhmässä. (Sääskilahti 2010, 21–22.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA TULOKSET

5.1. Tutkimuksen toteuttaminen

Toteutin opinnäytetyöni yhteistyössä Lempäälän kunnan varhaiskasvatuksen kanssa laadullisena kyselytutkimuksena. Lempäälän kunnan varhaiskasvattajille on järjestetty erilaisia koulutuksia positiivisen pedagogiikan aihealueeseen liittyen. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa, miten positiivinen pedagogiikka on osattu ottaa mukaan varhaiskasvatuksen työväliseksi ja millaisia kokemuksia se on tuonut. Varhaiskasvatusalueeseen kuuluu kaksi päiväkotia ja yhteensä 12 varhaiskasvatusryhmää, joissa vaihtelevat ikäjakaumat alle 3-vuotiaat, 1–5-vuotiaat ja 5-vuotiaat. Päiväkodeissa työskentelee n. 36 varhaiskasvattajaa ja lisäksi kiertävät kasvattajat ja avustajat.

Opinnäytetyötä suunnitellessani tutustuin erilaisiin aineistonkeruumenetelmiin ja aineiston analyysimenetelmiin. Opinnäytetyön tutkimusmenetelmät voivat olla määrällisiä tai laadullisia ja tämä opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisin eli laadullisin menetelmin. Tavoitteenani oli ymmärtää aihe varhaiskasvattajan näkökulmasta ja peilata tuloksia monipuolisesti olemassa olevaan teoriapohjaan ja kirjallisuuteen. Toteutin tutkimuksen avoimella kyselylomakkeella yhden lempääläläisen varhaiskasvatusalueen kaikille varhaiskasvattajille. Laadullista tutkimusta on kuvailtu termeillä pehmeä ja ymmärtävä ihmistutkimus (Tuomi & Sarajärvi 2009, 23). Laadullisessa tutkimuksessa käytetään sanoja ja lauseita asioiden esille tuomisessa, eikä pyritä määrällisiin tai tilastollisiin tuloksiin. Laadullista tutkimusta kannattaakin käyttää pienelle kohdejoukolle pyrkien tuottamaan tarkkaa ja syvällistä tietoa. (Kananen 2008, 24). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa vastaajalle annetaan avoimilla kysymyksillä mahdollisuus ja vapaus sanoa juuri sen, mitä he haluavat sanoa. Näiden tietojen avulla tutkimukseen voi saada mukaan esimerkkejä tai siteerauksia kommenteista ja ne ovat usein tehokkaampia toteamuksia kuin keskiarvot tai prosenttiosuudet. (SurveyMonkey 2021.)

Haastattelu ja kysely ovat laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruunmuotoja. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71). Kyselylomakkeella

kerätään tietoa ihmisten toiminnasta, mielipiteistä, arvoista ja asenteista. On tärkeää, että kyselylomake suunnitellaan huolellisesti ja myös testataan etukäteen sen toimivuutta ulkopuolisella tekijällä. Testaamalla lomaketta etukäteen tutkimuksen tekijä saa todenmukaisen kuvan siitä, onko kyselylomakkeessa turhia kysymyksiä, onko kysymykset ymmärretty oikein ja puuttuuko lomakkeesta jotain tärkeää. (Vehkalahti 2014, 11;21;48.) Kun tutkimuksen aineisto rakentuu kyselylomakkeen vastausten pohjalta, tutkimusta kutsutaan kyselytutkimukseksi (Vehkalahti 2019, 48.) Kysely on standardoitu, kun asiat kysytään jokaiselta vastaajalta ja samaa kysymysmuotoa käyttäen. Kyselyssä voi olla avoimia ja suljettuja kysymyksiä ja se voi olla joko paperisessa tai sähköisessä muodossa (Vehkalahti 2014, 12). Kyselyä toteutettaessa olisi tärkeää tavoittaa laaja vastaajajoukko, sillä kyselyn vastausprosentti jää usein alhaiseksi (Valli ja Perkkilä 2015, 109–110). Tässä opinnäytetyössä halusin selvittää varhaiskasvattajien näkemyksiä, kokemuksia ja mielipiteitä positiivisesta pedagogiikasta ja laadullisen tutkimuksen menetelmien käyttö oli perusteltua ja mielekästä.

Kyselylomatta suunniteltaessa tulee erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että lomake visuaalisesti ja teknisesti helposti lähestyttävä ja vastaaminen on helppoa. Suunnitteluvaiheessa on otettava huomioon myös kysymysten määrä, kielen selkeys ja lomakkeen ulkoasu. Kyselytutkimuksessa tutkija ei voi selventää kysymysten merkitystä vastaajille samalla tavalla kuin haastattelututkimuksessa, eikä kysymyksiä voi enää muotoilla aineistonkeruun alettua. Tämän vuoksi lomakkeen testaaminen etukäteen on tärkeää. Epäselvät kysymykset, puutteelliset vastausvaihtoehdot tai liian laaja kyselylomake voivat aiheuttaa sen, että vastaaja jättää kyselyn kesken. (Vehkalahti 2014, 20–24; Valli & Perkkilä 2015, 114.) Kyselytutkimuksen haasteena voi olla huonosti asetetut kysymykset ja sekava ulkomuoto. Huonosti suunniteltu kyselylomake voi pienentää vastausprosenttia. (Kananen 2014, 199.)

Tavoitteenani oli tehdä kyselylomakkeelle runsaasti avoimia kysymyksiä, joiden tarkoituksena on saada kasvattajien oma ääni kuuluviin. Avoimien kysymysten myötä laadullisen tutkimuksen kriteerit täyttyvät. Tavoitteenani oli laatia kysymykset niin, että tulkinnan varaa tai johdattelua ei synny ja testata laatimani kysymykset koehenkilöillä ennen toteuttamista. Ennen kyselyn jakoon laittoa

testasin lomakkeen kahdella varhaiskasvatuksen sosionomilla, joiden palautteen perusteella muokkasin vielä hiukan lomakkeen muotoa. Toteutin tutkimuksen anonymisti niin, että opinnäytetyössä ei tule ilmi varhaiskasvatusalueen nimeä. Kyselyssä ei kysytty myöskään nimiä eikä taustatietoja. Näin taataan, että tuloksia ei voida yhdistää tiettyihin henkilöihin ja rehellisten vastausten antaminen on helpompaa. Eettisyys ja asiakastyön osaaminen näkyivät tavassa, jolla käsittelen luottamuksellisesti saamaani tietoa. Vastausmotivaatiossa tärkein vaikuttaja on kuitenkin vastaajan oma kiinnostus kyselyssä käsiteltävään aiheeseen, eikä kyselyn sisällöllä tai ulkoasulla voida asiaan vaikuttaa. (Vehkalahti 2014, 48).

Toteutin opinnäytetyön aineiston keruun Google Forms -alustan avulla. Erilaisten vaihtoehtojen testaamisen jälkeen totesin, että Google Forms-alusta oli selkein ja helppokäyttöisin näin aloittelijan näkökulmasta katsottuna. Kaikilta kyselyyn osallistuvilta varhaiskasvatuksen työntekijöiltä kysyttiin samat asiasisällöt täysin samalla tavalla, eli kyselylomake oli vakioitu. Kysely oli helposti vastattavissa oleva ja melko lyhyt, sillä toivoin mahdollisen monen varhaiskasvattajan ehtivän vastaamaan kyselyyn. Kysymykset muotoilin tutkimuskysymysten pohjalta yhteistyössä ohjaavan opettajan kanssa. Kysely toteutettiin anonymisti, eli kyselylomakkeessa ei kysytty ammattinimikkeitä, lapsiryhmän ikäjakaumaa, vastaajan ikää ja työkokemusta tai muuta, josta vastaajan henkilöllisyys olisi voinut paljastua. Anonymillä vastausmahdollisuudella toivoin saavani rohkaisevani vastaajia vastaamaan rehellisesti tutkimusaiheeseen koskeviin kysymyksiin. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa, miten positiivinen pedagogiikka on osattu ottaa mukaan varhaiskasvatuksen työvälineeksi ja millaisia kokemuksia se on tuonut.

Tutkimussuunnitelmani valmistui huhtikuussa 2021, jolloin lähetin suunnitelman ja tutkimuslupa-anomukseni Lempäälän kunnalle. Anomus hyväksyttiin toukokuussa 2021, jonka jälkeen laitoin kyselyn välittömästi jakoon valitsemani varhaiskasvatusalueen kasvattajille. Lähetin saatekirjeen (liite1) ja kyselylomakkeen (liite 2) yhteensä 36 kasvattajan sähköpostiin helposti avattavana linkkinä ja saatesanoilla. Kyselyn ajankohta sijoittui ikävästi aikaan, jolloin osa työntekijöistä oli jo lähtenyt kesälomalle ja muidenkin ajatukset olivat jo lomatunnelmissa. Kesän aikana vastauksia oli tullut todella vähän, joten lähetin

kyselyn kasvattajille uudelleen elokuussa 2021 ja pyysin heitä osallistumaan opinnäytetyöni toteuttamiseen. Jo miettiessäni kohderyhmää tekemälleni tutkimukselle, mietin, olisiko parempi toteuttaa kysely pienemmälle kohderyhmälle. Tällä tavalla olisin voinut vaikuttaa myöhemmin kuulemaani kasvattajien ajattelutapaan sen suhteen, että *"noin laajasti jaettuun kyselyyn vastaa varmasti joku muu, minun ei tarvitse."* Tein kuitenkin varhaiskasvatusalueen johtajan kanssa yhdessä päätöksen, että kysely jaetaan kaikille, kartoittaaksemme varhaiskasvattajien näkemyksiä laajemmin.

Tyypillisessä kyselytutkimuksessa vastausprosentti on nykyisin alle 50 %:n suuruinen. Koska sähköisten kyselyiden määrä on jatkuvasti kasvanut, on alkanut ilmetä vastausväsymystä ja tutkimusten vastausprosentit ovat huonontuneet huolestuttavasti. Vastausprosentti on eräs tutkimuksen tärkein luotettavuuden ilmaisina. (Vehkalahti 2019, 44–48). Lähetin kyselyn 36:lle varhaiskasvatuksen työntekijälle ja kyselyyn vastasi 12 kasvattajaa. Vastausprosentti oli 33 %. Olin hyvin pettynyt saamieni vastausten määrään. Opinnäytetyön tekeminen jumittui hetkeksi ja kyseenalaistin jo itseni lisäksi koko tutkimusaiheeni ja valitsemani toteutuksen. Aihe on kuitenkin mielestäni hyvin merkityksellinen ja tärkeä, joten tutustuttuani saamieni vastausten aineistoon, innostuin työn toteuttamisesta uudelleen. Kyselyn tuloksien avoimista vastauksista saadut vastaukset olivat laadukkaita ja monipuolisia ja yhtäläisyyksiäkin löytyi. Aineistosta löytyi riittävä materiaali tutkimuksen toteuttamiseksi. Kaikki saamani vastaukset olivat arvokkaita ja hyödyllisiä opinnäytetyöni kannalta ja olen niistä kiitollinen.

5.2. Tutkimustulosten analysointimenetelmät

Opinnäytetyöni on *laadullinen tutkimus*. Toteuttamalla kyselylomakkeella oli avoimia ja suljettuja kysymyksiä. Kysymyksiin tulleista vastauksista muodostui tutkimuksen laadullinen aineisto. Aineiston keräämisen jälkeen siirryin tutkimusaineiston analyysiin ja tarkasteluun. Kyselytutkimuksessa aineisto rakennetaan kyselylomakkeen pohjalta (Vehkalahti 2019, 49). Kyselylomakkeen vastaukset tallentuivat automaattisesti Google Forms-alustalle, joten litterointia ei tarvinnut suorittaa. Analysoin materiaalin Google Forms-alustalla.

Laadullista analyysia voidaan tehdä useilla eri menetelmillä ja analyysimenetelmällä tarkoitetaan sitä konkreettista tapaa, jolla aineistoa käsitellään. Tutkimusaineisto ei koskaan itsessään nosta mitään esiin, vaan on tutkijan tehtävä löytää ja jäsentää siitä tutkimusongelman kannalta keskeiset asiat. Analyysiprosessi on pitkä ja vaatii tutkijalta kärsivällisyyttä lukea, kirjoittaa ja ajatella aineistoa moneen kertaan. Laadullisen analyysin muodot ovat aineistolähtöinen, teoriaohjaava sekä teorialähtöinen analyysi. Opinnäytetyöstäni saamaani kyselyaineistoa analysoin teorialähtöisesti huomioiden teorialähtöisen sisällönanalyysin periaatteet. Tämä tarkoittaa, että teoria ohjaa analyysin tekoa alusta saakka ja aineistosta etsitään teorian perusteella tiettyjä asioita, tai aineistosta nousevia merkityksiä ja käsitteitä verrataan jo olemassa olevaan tietoon tai teoreettiseen malliin. (Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009.) Tämän tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä toimii positiivisen pedagogiikan teoria ja erityisesti Seligmanin (2011) kehittämä PERMA-hyvinvointiteoria. Peilasin kyselylomakkeen tuottamaa sisältöä positiivisen pedagogiikan PERMA-teorian eri osa-alueisiin.

Aivan ensimmäiseksi aineisto redusoidaan eli pelkistetään tiivistämällä tai pilkkomalla se osiin. Tämän jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Aineistosta löytyvät samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään yhteisen luokan alle ja teemaluokille annetaan niiden sisältöä kuvaavat nimet. Viimeiseksi aineisto abstrahoidaan eli käsitteellistetään, mikä tarkoittaa, että luokkien pohjalta muodostetaan aineistoa kuvaava teoreettinen käsitteistö. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–114.) Opinnäytetyöni kyselyssä pyysin vastaajia kuvailemaan, mitä positiivinen pedagogiikka heidän mielestään tarkoittaa ja minkälaisia onnistumisen kokemuksia heillä on ollut käyttäessään positiivisen pedagogiikan keinoja ja välineitä päiväkodin arjessa. Olen yhdistänyt näiden kysymyksen vastaukset samaan. Tulosten analysoinnissa olen käyttänyt analyysirunkona PERMA-teorian asiasisältöä ja sen osatekijöiden avulla luokitellut kysymysten vastaukset. Vastauksissa nousivat esille PERMA-teorian kaikki osa-alueet eli myönteiset tunteet, toimintaan sitoutuminen, välittävät ihmissuhteet, merkityksellisyyden kokeminen ja saavuttaminen. Aluksi redusoin eli tiivistin vastauksia. Tämän jälkeen klusteroin eli ryhmittelin aineiston, toisin sanoen

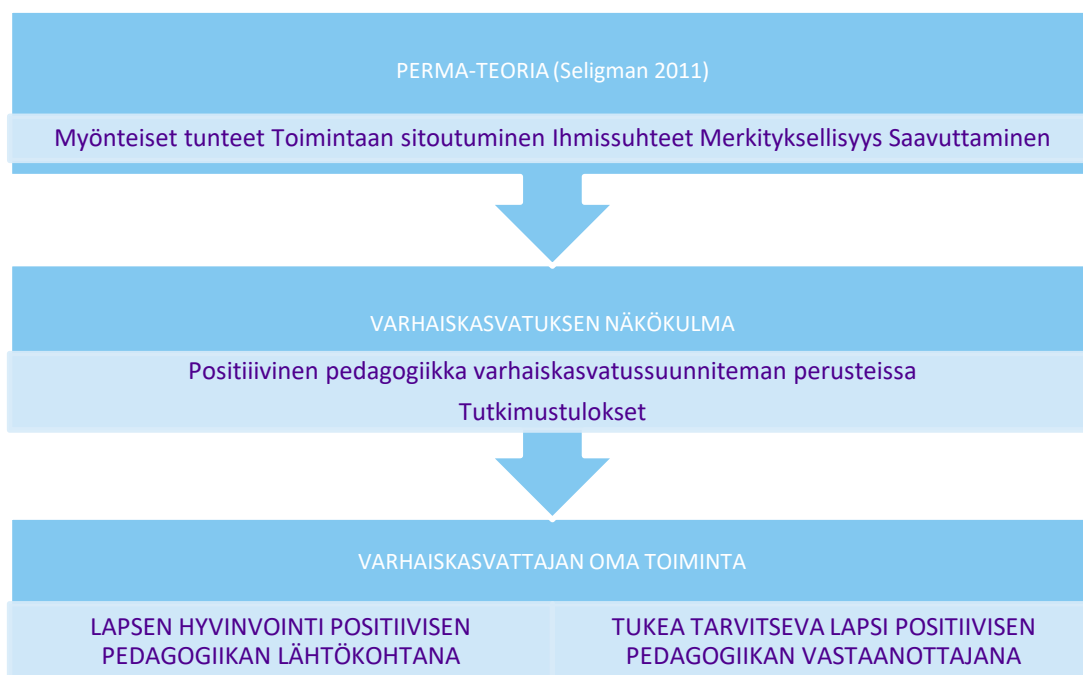
tiivistin materiaalia yhdistämällä vastauksista samaa tarkoittavat käsitteet yhteisen teeman alle. Nämä teemat luokittelin PERMA-teorian osatekijöiden alle.

Tutkimuksen kohteena olleella varhaiskasvatusalueella on ollut runsaasti koulutusta, joka pohjautuu Kaisa Vuorisen ja Lotta Uusitalo-Malmivaaran (2019) Huomaa hyvä -teoriaan. Huomaa hyvä -materiaali vahvuusvariksineen on ensimmäinen, joka kyselyn vastauksissa nousi kysyttäessä, miten kasvattaja on käyttänyt positiivisen pedagogiikan välineitä työssään. On hienoa, että materiaali on rantautunut kouluilta varhaiskasvatukseen. Huomaa hyvä- teorian tavoitteena on kasvattaa hyvinvointia osoittaen lapsille heidän vahvuutensa ja opettaen lapsille, miten vahvuuksia voidaan hyödyntää. Vahvuuksien tunnistaminen ja sanallistaminen ovat toiminnan lähtökohta. Kyselyyn tulleiden vastausten perusteella useat vastaajista kokivat materiaalin hieman vaikeana varhaiskasvatuksen asiakaskunnalle. Itse ajattelen, että Huomaa hyvä- materiaalin luontevahvuuksien määrä on hämmentänyt kasvattajia ja jäänyt samalla hieman irralliseksi positiivisen pedagogiikan perusteista ja lähtökohdista. Mielestäni paluu alkujuurille on välttämätön, jotta luontevahvuuksia osataan hyödyntää varhaiskasvatuksessa oikealla tavalla.

Tuloksien analysointia selkeyttääkseni, ja niitä hyödyntääkseni halusin käyttää apuna Martin Seligmanin (2011) PERMA-teorian hyvinvointia tukevia osa-alueita, joita ovat myönteiset tunteet, sitoutuminen, ihmissuhteet, merkityksellisyys ja saavuttaminen. Seligmanin mukaan hyvinvointi on positiivisen psykologian perusta ja hän on ehdottanut, että hyvinvoinnin tulisi olla kouluissa oppiaineena siinä kuin matematiikankin. (Leskisenoja 2017, 42–43.) Mielestäni on tärkeää, että varhaiskasvattajilla on selkeä kuva positiivisen pedagogiikan lähtökohdista. Oma ajatteluni selkeytti Seligmanin hyvinvointiteorian viisi osa-aluetta, joita lähdetään soveltamaan erilaisiksi pedagogisiksi käytänteiksi.

Kun keskitytään pedagogisesti PERMA-teorian viiteen elementtiin, johtaa se lasten hyvinvoinnin vahvistumiseen. Kun abstrakteja käsitteitä muutetaan yksinkertaisemmiksi ja helpommin ymmärrettäviksi arjen toiminnoiksi, tulee lapsen hyvinvoinnin tukemisesta läpinäkyvää, tutkimusperusteista ja systemaattista kasvatustyötä. (Leskisenoja 2019, 64). Alapuolella olevasta

kaaviosta (kuvio 5) ilmenee, millä tavalla lähdin luokittelemaan teoriaa ja tutkimusmateriaalia.

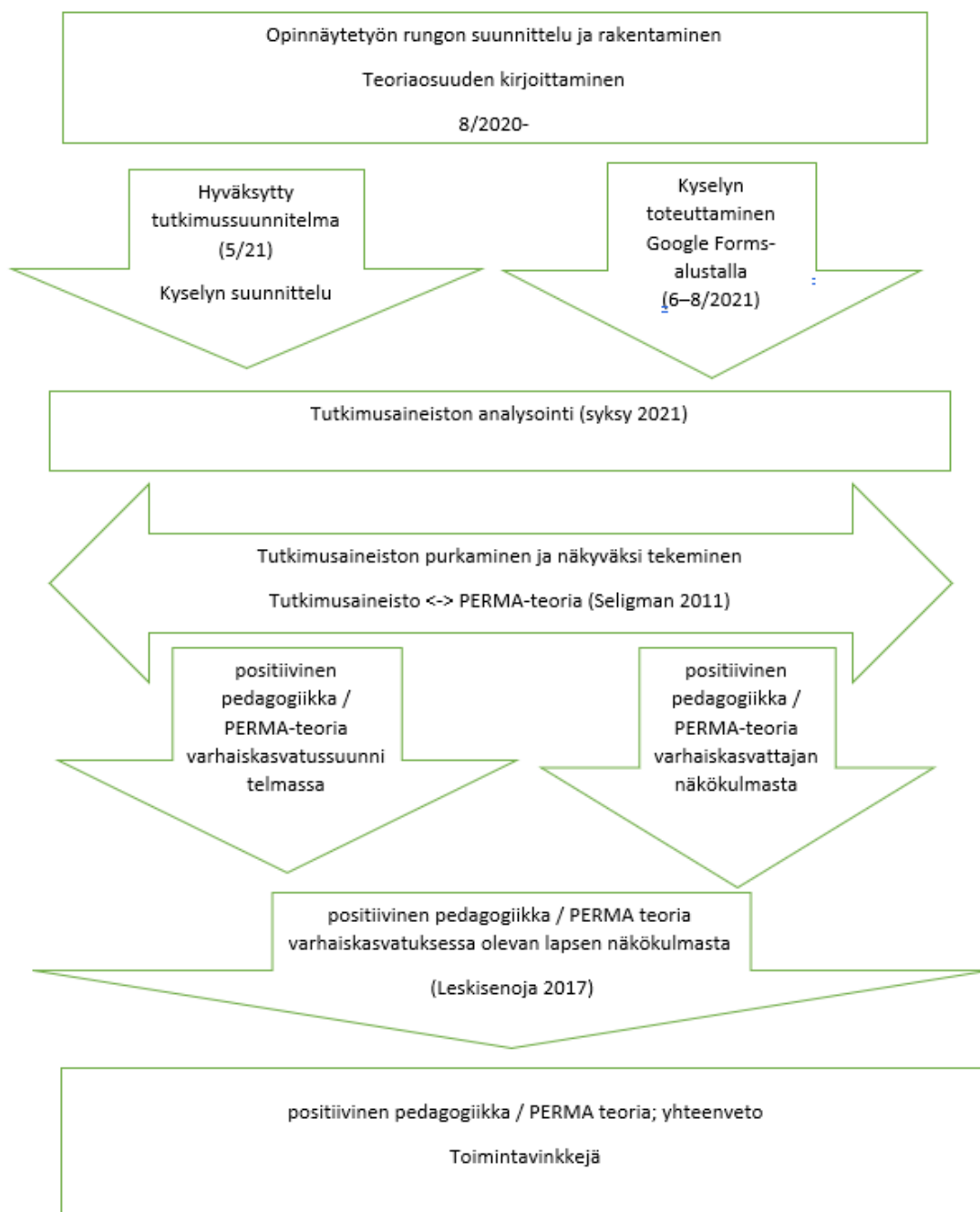

KUVIO 5. Kaavio prosessista, jonka avulla hahmotin PERMA-teorian pääelementtejä varhaiskasvatuksen käytäntöön

Kokosin kaavioksi (kuvio 6) koko opinnäytetyöni prosessin selkeyttääkseni lukijalle tutkimustuloksista nousseita ajatuksia ja ideoita. PERMA-teoria (Seligman 2011) kulkee mukana tulosten tulkinnassa. Johtopäätöksissä yhdistän tutkimustuloksista nousseita kehittämisideoita PERMA-teorian runkoon.

Opinnäytetyö ideasta toteutukseen

Opinnäytetyöprosessini eteneminen kaaviona

KUVIO 6. Opinnäytetyöprosessi kaaviona

5.3. Tutkimustulokset

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kartoittaa, kuinka paljon tutkimuksen kohteena olevalla varhaiskasvatusalueella on käytössä positiivisen pedagogiikan keinoja, minkälaisia keinoja on käytössä ja millaisissa tilanteissa näitä keinoja käytetään. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, kuinka paljon positiivista pedagogiikkaa käytetään osana tukea tarvitsevien lasten ohjausta. Varhaiskasvattajille jakamassani Google Forms - kyselylomakkeessa oli yhteensä 13 kysymystä. Kysymyksissä oli kuusi monivalintakysymystä ja seitsemän avointa kysymystä. Monivalintakysymysten tarkoituksena oli helpottaa kyselyyn vastaamista ja kartoittaa kasvattajien kokemuksia positiivisen pedagogiikan käyttämisestä. Lisäksi halusin käyttää avoimia kysymyksiä, jotta vastaajien oma ääni tulisi kuuluviin, sillä monivalintakysymyksissä olevat valmiit vaihtoehdot saattavat ohjailta vastaajan ajatuksia ja halusin saada esille vastaajien henkilökohtaisia kokemuksia ja mielipiteitä.

Aluksi avaan yleisesti tutkimuksen monivalintakysymysten vastauksia ja liitän niihin avoimista vastauksista nousseita aiheeseen liittyviä mielipiteitä ja ajatuksia. Suorat lainaukset vastauksista esitetään kursivoituna tekstinä. Vastauksia analysoidessani huomasin, että osa kysymyksistä oli päällekkäisiä toisten kanssa ja olenkin yhdistänyt päällekkäisten kysymysten vastauksia yhteenvedoissani. Vastauksista voi päätellä, että varhaiskasvattajilla on olemassa tietoa positiivisen pedagogiikan menetelmistä koulutusten ja itsenäisen tiedonhaun ansiosta. Toisen kysymyksen vastauksista ilmeni, että suurin osa vastaajista oli osallistunut Kaisa Vuorisen Huomaa hyvä -koulutukseen, Samuli Rannan Positiivinen pedagogiikka -koulutukseen tai Pia Roosin ja Liisa Ahosen Iloa ja oivalluksia -koulutukseen. Kysyttäessä kasvattajien toiveita ja ajatuksia siitä, toivoisiko hän lisäkoulutusta aiheesta positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa, vastaajista 85 % vastasi toivovansa lisäkoulutusta aiheeseen liittyen.

Aineistoa purkaessani otin mukaan PERMA-teorian ja teemoitin vastaukset teorian viiden osa-alueen mukaisesti (kuvio 7). Aluksi tutkin aineistoon tulleet vastaukset ja tiivistin mielestäni samankaltaiset vastaukset yhteen. Tämän jälkeen jaoin yhdistämäni aiheet pelkistettynä viiteen kategoriaan, jotka kuvasivat

myönteisiä tunteita, sitoutumista, ihmissuhteita, merkityksellisyyttä ja saavuttamista. Samalla poimin teksteistä vastaajien kuvaamia haasteita tai ideoita asioiden kehittämiseksi eteenpäin aiheista, jotka hankaloittivat ryhmässä positiivisen pedagogiikan toteuttamista.

MYÖNTEISET TUNTEET	<ul style="list-style-type: none"> - tunteiden tunnistaminen - positiivisen näkeminen lapsessa - hyvään keskittyminen - positiivinen palaute
UPPOUTUMINEN	<ul style="list-style-type: none"> - itsetunnon kohoaminen - omien vahvuuksien tunnistaminen - keskittyminen
IHMISUHTEET	<ul style="list-style-type: none"> - ryhmähenki parantunut - lapsen ja varhaiskasvattajan välinen vuorovaikutussuhde kehittynyt
MERKITYS	<ul style="list-style-type: none"> - lapsen osallisuus / toiveiden huomioiminen - lapsen vahvuudet huomataan - lapsen näkeminen yksilönä
AIKAANSAAMINEN	<ul style="list-style-type: none"> - positiivinen palaute osaksi arkea - kannustaminen - onnistumisen kokemuksia

KUVIO 7. Varhaiskasvattajien näkemyksiä positiivisesta pedagogiikasta ja sen käyttämisestä omassa työssään PERMA-teorian osatekijöiden alle teemoitettuna

Kyselylomakkeen ensimmäisessä vaiheessa kysyin varhaiskasvattajilta, mitä positiivinen pedagogiikka heille tarkoittaa ja miten he toteuttavat tai voisivat toteuttaa sitä työssään. Vastauksissa nousivat vahvasti esiin myönteiset tunteet, merkityksellisyys ja saavuttaminen. Tulkitsin myönteisiksi tunteiksi mm. vastaukset, joissa positiivista pedagogiikkaa kuvailtiin hyvällä mielellä toimimiseksi, korostettiin hyvän käytöksen huomioimista tai keuhuttiin tiimin tai ryhmän yhteisiä toimintatapoja.

Ilmapiiri on myönteisempi. On itsellekin mukavampaa suhtautua työhön, kun ei tarvitse etsiä vikoja vaan voi keskittyä löytämään aidon yhteyden toiseen.

Positiivisuus kannustaa aina! Lapsi keskittyy kuuntelemaan ja toimimaan yhteistyössä paremmin, kun häntä kuunnellaan

*positiivisessa hengessä (nähdynksi ja kuulluksi tuleminen).
Haasteiden ja kesken-eräisyyden painottaminen lyttää lasta.*

Vastaukset, joissa kuvailtiin positiivisen pedagogiikan olevan lapsien omien vahvuuksien huomaamista ja tukemista, sekä lasten omien toiveiden huomioimista, luokittelin merkityksellisyyden kokemiseksi. Vastauksissa näkyi positiivisella tavalla Lempäälän varhaiskasvatuksessa jo hyvin sisäistetty lasten osallisuus.

Lapsen kasvun tukemista positiivisen käytännön kautta. Etsitään arjesta pieniä hyviä hetkiä, opetellaan näkemään itsessä ja muissa hyvää.

Yksi tärkein tekijä on vuorovaikutus toisen kanssa (niin lapsen, huoltajan, kuin kollegoiden). Toisen myönteinen kohtaaminen, kuuleminen, keskustelu, aito vuorovaikutus ja läsnäolo.

Lapset ovat oppineet löytämään omia vahvuuksia sekä nimeämään mitä vahvuuksia tarvitaan oppiakseen uutta.

Saavuttaminen on yksi PERMA-teorian kategorioista ja tuli ilmi vastauksissa, joissa lapsen onnistumisen kokemuksia ja oivalluksia kuvailtiin.

Lasten ilo, kun yrittää ja onnistuu. Kannustuksen voima esimerkiksi siinä, kun saa toisen yrittämään ja onnistumaan vaikka palapelin teossa tai liivin kiinni laitossa. Pienet hetket palkitsevat eniten.

*Joitakin lapsia asia innostaa yrittämään
Esim. taitavan lapsen esimerkillä kannustusta on saanut muutkin.*

Siitä, kun kaverit huomaavat toisissaan hyvä asioita tai esimerkiksi kivan kaverin tekoja.

PERMA-teorian ihmissuhteet -kategoriaan poimin vastauksista kaikki ihmissuhteisiin liittyneet vastaukset koskien niin lasten välisiä suhteita, varhaiskasvattajien välisiä suhteita, lapsen ja aikuisen välisiä suhteita tai lapsen

huoltajiin liittyviä suhteita. Sitoutuminen taas merkitsee, että toiminta koetaan mielekkääksi ja henkilö löytää omat vahvuutensa ja toimii niiden varassa.

Yksi tärkein tekijä on vuorovaikutus toisen kanssa (niin lapsen, huoltajan kuin kollegoiden). Toisen myönteinen kohtaaminen, kuuleminen, keskustelu, aito vuorovaikutus ja läsnäolo.

Se on lapsen hyväksytyksi tulemista omana itsenään

Olen huomannut, että lapset innostuvat ja sitoutuvat toimintaan paremmin, kun pos.pedag. menetelmät käytössä.

Tutkimusaineistossani keskiöön nousi työyhteisön ja tiimin yhteistyön toimivuuden merkitys yhteydessä positiivisen pedagogiikan toteuttamiseen. Useammassa vastauksessa ilmeni, että tiimin sitoutumattomuus vaikeutti positiivisen pedagogiikan toteuttamista ryhmässä.

Arjen keskellä muistaa huomioida ja että koko tiimi on kartalla miksi ja miten positiivista pedagogiikkaa käytetään.

Tiimi saattaa luoda haastetta, jos tiimikaverien arvomaailma on erilainen, eikä heillä ole innostusta tarttua hyviin asioihin.

Tiimin hyvinvointi vaikuttaa aina lapsiryhmään ja lasten toimintaan, sekä vuorovaikutuksen laatuun ryhmässä. Itse uskon, että positiivisen pedagogiikan käsitteet ja toteuttaminen ovat vaikeaa kasvattajalle, joka ei ole pohtinut omaa ajatteluaan ja toimintaansa peilaten positiivisen pedagogiikan teorioihin. Jokaisella varhaiskasvattajalla omat käsityksensä, kokemuksensa ja arvonsa, jotka ohjaavat hänen toimintaansa. Positiivisen pedagogiikan teoriaperustaan tutustuminen koulutuksien ja kirjallisuuden avulla on pohja periaatteiden omaksumiselle. Ilman teorian tunnistamista ja selkiinnyttämistä kasvattaja on kuin suunnistaja ilman kompassia. Jotta lapsi voi kukoistaa, tulee aikuisen kukoistaa ensin! (Leskisenoja 2019, 14–15.)

Varhaiskasvattajan toiminta omassa työssään yhdessä lasten kanssa on toimintamme perusta ja tärkein työkalu. Vuorovaikutus lasten ja muiden kasvattajien kanssa vaikuttaa merkittävästi ja kokonaisvaltaisesti siihen, millainen ilmapiiri työpaikalla on. Hyvinvointiteorioita on useita ja kasvattajat saattavat käyttää niitä työssään ilman päämäärää tai suunnitelmallisuutta. Tiedon puute ja toive lisäkoulutuksesta ilmeni myös kyselyn vastauksissa, kun kysyttiin erilaisia syitä ja esteitä siihen, miksi ei käytä positiivista pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa.

Tarvitsisin koulutuksen näistä sekä lisää aikaa perehtymiseen

Tiedon puute varsinkin materiaalien suhteen.

On niin monenlaista teoriaa ja ajatusta, että en tiedä mistä aloittaa.

Eniten tuottaa hankaluuksia muistaa kyseisiä välineitä ja sitä kautta ottaa niitä käyttöön. Asiaa ei auta, ettei tiimikaverit myöskään hirmuisesti käytä kyseistä materiaalia.

Positiivisen pedagogiikan toteutumisen kannalta varhaiskasvatuksessa merkittäviksi asioiksi nousivat kasvattajien arvot ja työmoraali. Vastaajat kokivat, että positiivista pedagogiikkaa on vaikea toteuttaa varhaiskasvatuksessa, jos kaikki tiimin jäsenet eivät ole sitoutuneita toteuttamaan toimintaa. Vastauksista kävi myös ilmi, että positiivisen pedagogiikan ajatusta ei olla ymmärretty kunnolla ja se vaikeuttaa tietenkin myös toteuttamista.

Tässä opinnäytetyössä tavoitteenani oli myös kartoittaa, kuinka paljon positiivista pedagogiikkaa käytetään tukea tarvitsevien lasten ohjaamisessa ja miten kasvattajat kokevat positiivisen pedagogiikan käytön merkityksen erityiskasvatuksessa. Alle puolet kyselyyn vastanneista varhaiskasvattajista kertoi, että on käyttänyt positiivisen pedagogiikan materiaaleja tukea tarvitsevien lasten kanssa toimiessaan.

Kaikki tarvitsevat muistutusta siitä, että ovat hyviä ja arvokkaita, mutta etenkin he, jotka tarvitsevat muita enemmän tukea.

Hyötyjä: itsetunnon kohottaminen, ilmapiirin paraneminen, ryhmähengen vahvistaminen... Haittoja en heti keksi, mutta riskinä on toki pos.pedagogiikan ymmärtäminen väärin niin, ettei epätoivottuun käytökseen saisi puuttua jämäkästi.

Uskoisin olevan suuri hyöty lapsen myönteisen minäkuvan kehittymisen kannalta.

Avoimien kysymysten vastauksista ilmeni, että positiivisen pedagogiikan materiaali koetaan osittain liian haastavaksi varhaiskasvatuksessa ja vaatii kasvattajalta aikaa, jotta sitä voi soveltaa lasten ymmärtämään muotoon. Osa vastaajista oli sitä mieltä, että positiivisen pedagogiikan keinoja voi käyttää tukea tarvitsevien lasten kanssa aivan samoin kuin muidenkin lasten. Joku koki materiaalin liian vaikeaksi ymmärtää, jos haasteita on muutenkin arjessa.

Jotkut materiaalit ovat hieman liian monimutkaisia päiväkotimaailmaan mutta soveltaen käytettynä materiaalit toimivat.

Vahvuusvariksen vahvuudet ovat välillä pienten lasten vaikea ymmärtää.

Vastauksissa oltiin yhtä mieltä siitä, että tukea tarvitsevien lasten kanssa positiivisen pedagogiikan käyttämisestä voisi olla hyötyä. Vastaajat uskoivat positiivisen pedagogiikan auttavan vuorovaikutustaitojen kehittymiseen ja lapsen kokemukseen siitä, että hän osaa ja hänet hyväksytään omana itsenään. Myös omantoiminnan ohjauksen uskottiin kehittyvän sen myötä, että lapsi saa positiivista palautetta. Lapsen itsetunto ja motivaatiotaso nousevat, lapsi kokee tulleensa nähdyksi ja kuulluksi.

Haasteiksi tukea tarvitsevien lasten kanssa toimiessa koettiin tiimin sitoutumattomuus, jolloin toiminnan johdonmukaisuus ei toteudu. Myös lapsen hämilleen meneminen kehuista tai ymmärtämättömyys esim. vahvuusvariksen luonteenlaadut- termeihin voi provosoida lasta käyttäytymään päinvastaisella tavalla. Riskinä pidettiin myös sitä, että varhaiskasvatuksen työntekijät

ymmärtävät positiivisen pedagogiikan käyttämisen väärin niin, ettei epätoivottuun käytökseen saisi puuttua napakasti.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Varhaiskasvattajat positiivisen pedagogiikan käyttäjinä

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, mitä positiivinen pedagogiikka tarkoittaa varhaiskasvatuksen työntekijöiden mielestä. Vastauksista saattoi nähdä, että positiivisen pedagogiikan koulutuksissa saatu tieto on sisäistetty hyvin. Varhaiskasvattajilla oli tietoa positiivisesta pedagogiikasta ja useampi vastaaja nimesi vahvuuksien bongauksen olevan merkittävä tekijä toteutuksessa. Kysymyksen asetelusta johtuen en voi olla varma omasta tulkinnastani, mutta mielestäni vastauksista ja vastaamattomuuksista heijastui yksi asia; varhaiskasvatuksen työntekijät eivät ole täysin sisäistäneet positiivisen pedagogiikan yhteyttä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman asettamiin toimintavaatimuksiin varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) ohjaavat toimintaamme varhaiskasvatuksessa. Vaikka varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavat asiakirjat eivät pohjautu positiiviseen pedagogiikkaan, niistä nousee esiin kolme teemaa, joihin positiivisen pedagogiikan sisältöä voidaan yhdistää. Teemat ovat lapsen myönteinen oppimismotivaatio, oppijan myönteinen minäkäsitys sekä myönteinen oppimisilmapiiri ja sosiaalinen ympäristö. (Ranta 2021, 20.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018) arvoperustaan ja PERMA-teorian käsitteiden ympärille voidaan liittää suuri osa varhaiskasvatuksen toimintatavoista. PERMA-teorian avulla positiivinen pedagogiikka voidaan saada juurrutetuksi osaksi varhaiskasvatusyksikön toimintakulttuuria. (Leskisenoja 2019, 64.)

Olen luokitellut taulukkomuotoon Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2018) poimimiani kohtia Seligmanin (2011) kehittämän hyvinvointia tukevan PERMA-teorian pääelementteihin (taulukko 1). Mielestäni positiivisen pedagogiikan teorian oivaltaminen lähtee siitä, että varhaiskasvatuksen työntekijä ymmärtää, mihin ajatus perustuu. Tavoitteenani on tehdä näkyväksi

varhaiskasvattajan työtä ohjaavan asiakirjan ja positiivisen pedagogiikan selkeä yhteys.

TAULUKKO 1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2018) nostettuja ohjeita varhaiskasvattajille luokiteltuna Seligmanin (2011) kehittämän hyvinvointia tukevan PERMA-teorian pääelementteihin

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2018) nostettuja ohjeita varhaiskasvattajille luokiteltuna Seligmanin (2011) kehittämän hyvinvointia tukevan PERMA-teorian pääelementteihin.				
MYÖNTEISET TUNTEET	TOIMINTAAN SITOUTUMINEN	IHMISSUHTEET	MERKITYKSELLISYYDEN KOKEMUKSET	SAAVUTTAMINEN
<p>"Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on." (VASU 2016, 19).</p> <p>"Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan." (VASU 2016, 19).</p>	<p>"Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta." (VASU 2016, 19).</p> <p>"Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita." (VASU 2016, 19).</p>	<p>"Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen." (VASU 2016, 19).</p> <p>"Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatustyölle." (VASU 2016, 19).</p>	<p>"Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä" (VASU 2016, 19).</p> <p>"Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on." (VASU 2016, 19).</p> <p>"Autamme jokaista lasta kiipeämään omalle vuorelleen, niin korkealle kuin mahdollista, yhteistyössä häntä ympäröivien turvallisten aikuisten kanssa." (Lempäälän kunnan VASU 2019).</p>	<p>"Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista." (VASU 2016, 19).</p> <p>"Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen." (VASU 2016, 19)</p>

Yksi tutkimuskysymyksistäni oli kartoittaa, minkälaiseksi varhaiskasvatuksen työntekijät arvioivat omaa osaamistaan, kun arvioidaan positiivisen pedagogiikan käyttämistä varhaiskasvatuksessa. Kysyin, minkälaisen asioiden he uskoivat auttavan positiivisen pedagogiikan käyttöön ottamiseksi työhönsä ja tässä kappaleessa pyrin vastaamaan esitettyihin ehdotuksiin. Yksittäisen työntekijän ja

koko tiimin hyvinvointi, lisäkoulutus, menetelmien ja välineiden käyttöön opastaminen ja yhteisen toimintakulttuurin suunnittelu ja arviointi nousivat merkittäviksi asioiksi vastauksissa.

Tutkimuksen aineistosta nousi aika voimakkaasti henkilöstönäkökulma, jonka vuoksi käsittelen tätä näkökulmaa melko runsaasti. Lasten hyvinvointi lähtee aina aikuisen hyvinvoinnista ja positiivisen pedagogiikan menetelmien työkalut toimivat yhtä lailla aikuisen kuin lapsen hyvinvoinnin tukemiseen. Positiivisen pedagogiikan tulisi olla kokonaisvaltainen suhtautumistapa, tapa toimia, elää ja olla. Positiivinen pedagogiikka on paljon muutakin kuin vahvuuksien etsimistä ja hyödyntämistä, vaikka se konkretisoituuikin hyvän huomaamisessa. (Leskisenoja 2019, 9.)

Työyhteisön yhteisöllisyyden lisääminen ja työntekijöiden sosiaalisten suhteiden vahvistaminen ovat yksi positiivisen pedagogiikan tarkoituksista. Kun isot linjaukset sovitaan yhdessä ja kaikki sitoutuvat niihin, toimii se koko työyhteisön yhteisenä voimavarana. (Leskisenoja 2019, 54–59). Tutkimukset ovat osoittaneet, että pienten lasten fyysinen, sosiaalinen ja emotionaalinen hyvinvointi on kiinteästi yhteydessä aikuisten hyvinvointiin. Tästä syystä on välttämätöntä keskittyä myös työyhteisön hyvinvoinnin vahvistamiseen. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 31.)

Omien vahvuuksien löytäminen ja käyttöön ottaminen voivat lisätä varhaiskasvattajan kokemaa työn merkityksellisyyttä. Kun suhtautuu omaan työhönsä myönteisesti ja ratkaisukeskeisesti, heijastuu ajattelutapa työn miellyttävyyteen positiivisesti. (Leskisenoja 2019, 54–55.) Taulukossa (taulukko 2) on Seligmanin (2011) määrittämät hyvinvointia tukevat viisi päätekijää, sekä aihealueen merkitystä selkeyttäviä kysymyksiä varhaiskasvattajalle. Positiivisen pedagogiikan teoriaa voi selkeyttää itselleen esimerkiksi pohtimalla omaa toimintaansa ja omia arvojaan suhteessa PERMA-teorian pääelementteihin. Taulukon ajatuksena on saada kasvattaja pohtimaan, mitä hyvinvoinnilla tarkoitetaan, mistä se muodostuu ja miten omaa hyvinvointia voisi lisätä. Kysymysten avulla kasvattaja voi pohtia omaa hyvinvointiaan ja mahdollisesti oivaltaa, miten paljon oma menneisyys, arvot ja ajatukset vaikuttavat omaan toimintaan. Tarkoituksenmukaista olisi myös pohtia, mitä itse voisi tehdä toisin asioita parantaakseen tai miten voisi omalla toiminnallaan edistää myös

työyhteisön hyvinvointia. Kysymyksiä voidaan käydä läpi ja pohtia myös oman tiimin tai työyhteisön kanssa.

TAULUKKO 2. Varhaiskasvattajan oman hyvinvoinnin tueksi ja lisäämiseksi laaditut kysymykset oman pohdinnan tueksi luokiteltuna Seligmanin (2011) kehittämän hyvinvointia tukevan PERMA-teorian pääelementteihin

Varhaiskasvattajan oman hyvinvoinnin tueksi ja lisäämiseksi laaditut kysymykset luokiteltuna Seligmanin (2011) kehittämän hyvinvointia tukevan PERMA-teorian pääelementteihin.	
MYÖNTEISET TUNTEET	Mikä elämässäsi on hyvin juuri nyt? Mistä olet kiitollinen? Oletko antanut positiivista palautetta jollekin? Millaista? Miltä se tuntui? Suhtaudutko positiivisesti tulevaisuuteen?
TOIMINTAAN SITOUTUMINEN	Oletko joskus ollut uppoutuneena johonkin asiaan niin, että olet unohtanut ajan kulun? Milloin ja minkä? Miltä se sinusta tuntui? Tunnistatko omat vahvuutesi? Oletko käyttänyt niitä?
IHMISSUHTEET	Kenen tai keiden kanssa olet ollut eniten tekemisissä viime aikoina? Kenen kanssa haluaisit viettää enemmän aikaa? Tunnetko kuuluvasi porukkaan? Miksi?
MERKITYKSELLISYYDEN KOKEMUKSET	Millaisia asioita ja arvoja pidät elämässäsi tärkeinä? Miksi? Tuntuuko sinusta siltä, että sinua arvostetaan? Tuntuuko sinusta siltä, että tekemilläsi asioilla on merkitystä työssäsi?
SAAVUTTAMINEN	Millaisissa asioissa olet onnistunut viime aikoina? Oletko saanut positiivista palautetta? Millaista? Miltä se tuntui?

Tutkimuksen aineistosta saattoi havaita, että vastaajien kokemukset positiivisen pedagogiikan käyttämisestä työssään varhaiskasvatuksessa olivat erittäin positiivisia. Vastauksista ilmeni myös epävarmuutta siitä, mitä positiivisella pedagogiikalla tarkoitetaan, miten sitä toteutetaan ja miksi sitä on hyvä toteuttaa. Itse ajattelen myös, että he, jotka eivät tähän kyselyyn vastanneet, eivät välttämättä ole sisäistäneet positiivisen pedagogiikan käyttämisen kokonaisvaltaista hyötyä työyhteisössä.

Varhaiskasvatuksessa korostuu näiden Seligmanin (2011) PERMA-teorian viidestä kohdasta välittävien ihmissuhteiden merkitys. (Leskisenoja 2019, 65.) Osallisuus ja toimijuus tuovat lapselle kokemuksen yhteisöön kuulumisesta. Jotta lapsen osallisuus voi toteutua, vaatii se varhaiskasvattajalta valmiuden tehdä yhteistyötä lapsen kanssa, kuunnella ja ottaa huomioon lapsen mielipiteet. Kun varhaiskasvattaja pystyy lapsen tunteet ja kokemukset tunnistamalla luomaan tilanteita, joissa lapsi pääsee jakamaan omaa elämäänsä ja ajatuksiansa sekä ilonaiheitansa muille, on osallisuus toteutunut hyvin. Lapsi pääsee kasvattajan lämpimällä rohkaisulla ja tuella kosketuksiin asioiden kanssa, jotka tuottavat hänelle myönteisiä tunteita. (Kumpulainen ym. 2014, 238–239.)

6.2 Lapset positiivisen pedagogiikan vastaanottajina

Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa -teoksessaan Leskisenoja (2019) on määritellyt mielestäni selkeästi lasten hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä Seligmanin PERMA-teoriaan peilaten. Teoksesta löytyy myös paljon ideoita siitä, minkälaisilla toimilla varhaiskasvattajat voivat edesauttaa lapsen hyvinvoinnin lisäämistä varhaiskasvatuksessa. Kokosin lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta taulukon Leskisenojan ajatusten innostamana ja niitä vahvasti mukailen (taulukot 3–7). Taulukon tarkoituksena on auttaa varhaiskasvattajaa ymmärtämään lapsen hyvinvoinnin lähtökohdat lapsen näkökulmasta ja herättää kasvattajan ajatuksia siitä, miten voi omalla toiminnallaan edesauttaa lapsen hyvinvoinnin lisäämistä varhaiskasvatuksessa.

TAULUKKO 3. PERMA-teorian *myönteiset tunteet*, lapsen näkökulma

	Merkitys lapsen näkökulmasta katsottuna	Toimintakeinoja varhaiskasvattajalle
MYÖNTEISET TUNTEET	<p>Illo, mielihyvä, hauskuus, onnellisuus, kiinnostus, tyytyväisyys, kiitollisuus ja turvallisuuden tunne → hyvinvoinnin perusta</p> <p>Tuovat esiin parhaat puolet älyllisellä, sosiaalisella, fyysisellä ja psykologisella osa-alueella.</p> <p>Suotuisa vaikutus lapsen käyttäytymiseen, ihmissuhteisiin, terveyteen ja toimintaan sitoutumiseen.</p>	<p>Tunnetaitojen opettaminen</p> <p>Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen</p> <p>Yhteishenki</p> <p>Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen</p> <p>Leikki, huumori, hassuttelu</p> <p>Kiitollisuus</p>

TAULUKKO 4. PERMA-teorian *toimintaan sitoutuminen*, lapsen näkökulma

	Merkitys lapsen näkökulmasta katsottuna	Toimintakeinoja varhaiskasvattajalle
TOIMINTAAN SITOUTUMINEN	<p>Lapsen keskittyminen, mielenkiinto ja toiminnasta saatu nautinto ovat vahvimmillaan, flow-tilassa.</p> <p>Sitoutunut lapsi on tarkkaavainen, omistautunut ja sinnikäs → johtaa hyvinvointiin, oppimiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen</p>	<p>Leikki</p> <p>Innokas aikuinen</p> <p>Resurssit: aikaa, rauhaa ja tilaa</p> <p>Lapsen taitojen ja riittävän haasteellisuuden yhdistäminen → flow</p>

TAULUKKO 5. PERMA-teorian *ihmissuhteet*, lapsen näkökulma

	Merkitys lapsen näkökulmasta katsottuna	Toimintakeinoja varhaiskasvattajalle
IHMIS-SUHTEET	<p>Sosiaalinen tuki - huolehditaksi, arvostetuksi ja rakastetuksi tuleminen → hyvinvoinnin edellytys</p> <p>Myönteiset ja turvalliset ihmissuhteet ratkaisevassa asemassa pienen lapsen kasvun ja kehityksen kannalta.</p>	<p>Pedagoginen rakkaus – kasvattajan lämmin ja huolehtiva toiminta</p> <p>Kohtaa, näe, kuule, anna aikaa, hyväksy, puhu kauniisti, hymyile</p> <p>Myönteinen vahvistaminen (kaikki se, mihin kiinnität huomiota, kasvaa)</p> <p>Avoin ja tiivis yhteistyö perheiden kanssa</p>

TAULIKKO 6. PERMA-teorian *merkityksellisyys*, lapsen näkökulma

	Merkitys lapsen näkökulmasta katsottuna	Toimintakeinoja varhaiskasvattajalle
MERKI-TYKSELLISYYDEN KOKEMUKSET	<p>Lapset etsivät merkityksellisyyttä vuorovaikutuksessaan, kokemuksissaan ja ihmissuhteissaan jo vauvoina.</p> <p>Merkityksellisyyden kokemukset rakentavat käsitystä omasta identiteetistä ja arvosta ja ovat voimavarana vaikeuksissa.</p> <p>Lapsen oma kokemus osallisuudestaan on olennainen merkityksellisyyttä lisäävä tekijä.</p> <p>Omien luontevahvuuksien tunnistaminen ja hyödyntäminen lisää merkityksellisyyden kokemusta.</p>	<p>Lapsen aito osallisuus kaikessa toiminnassa -kuulluksi tuleminen</p> <p>Vahvuuspedagogiikka, luontevahvuuksien bongaus -vahvistaminen ja harjoittelu</p>

TAULUKKO 7. PERMA-teorian *saavuttaminen*, lapsen näkökulma

	Merkitys lapsen näkökulmasta katsottuna	Toimintakeinoja varhaiskasvattajalle
SAAVUT-TAMINEN	<p>Huomio lapsen onnistumisien ja oppimisen hetkiin.</p> <p>Taustatekijöinä kannustaminen, sisäisen motivaation herättäminen, toiveikkuuden ja sinnikkyuden vahvistaminen, onnistumisten sanoittaminen ja myönteinen palaute.</p> <p>→ Lapsen ilon ja hyvinvoinnin kasvattaminen</p>	<p>Löydä onnistumisen hetket ja tee ne näkyviksi</p> <p>Usko lapsen kykyihin -saat lapsen yrittämään parhaansa ja uskomaan itseensä</p> <p>Myönteiset tunteet, sitoutuminen, ihmissuhteet, merkityksellisyys ja onnistumisen kokemukset</p> <p>→ välttämättömiä myös kasvattajan omalle hyvinvoinnille</p>

Kahden tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää tukea tarvitsevien lasten ohjaamista varhaiskasvatuksessa. Halusin selvittää, miten positiivista pedagogiikkaa voidaan hyödyntää ja soveltaa varhaiskasvatuksessa tukea tarvitsevien lasten kanssa toimittaessa ja miten varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat positiivisen pedagogiikan merkityksen tukea tarvitsevien lasten kasvatuksessa. Tutkimuksen kannalta tukea tarvitsevan lapsen määrittäminen olisi ollut mielekästä. Kaikki lapset tarvitsevat aikuisen tukea ja vaikeuksia varhaiskasvatuksessa voidaan ennalta ehkäistä pedagogisilla järjestelyillä ja myös erilaisilla työtavoilla. Osalla lapsista tuen tarve kasvaa ja korostuu. Tuen tarve voi johtua lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, jolloin lapsi tarvitsee yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Jälkeenpäin ajateltuna olisin nimennyt tutkimukseen tukea tarvitsevien lasten sijaan haastavasti käyttäytyvät lapset.

Keräämässäni aineistossa selvisi, että tukea tarvitsevien lasten ohjaamisessa vastaajat kokivat positiivisen pedagogiikan keinot hyvänä mahdollisuutena, mutta

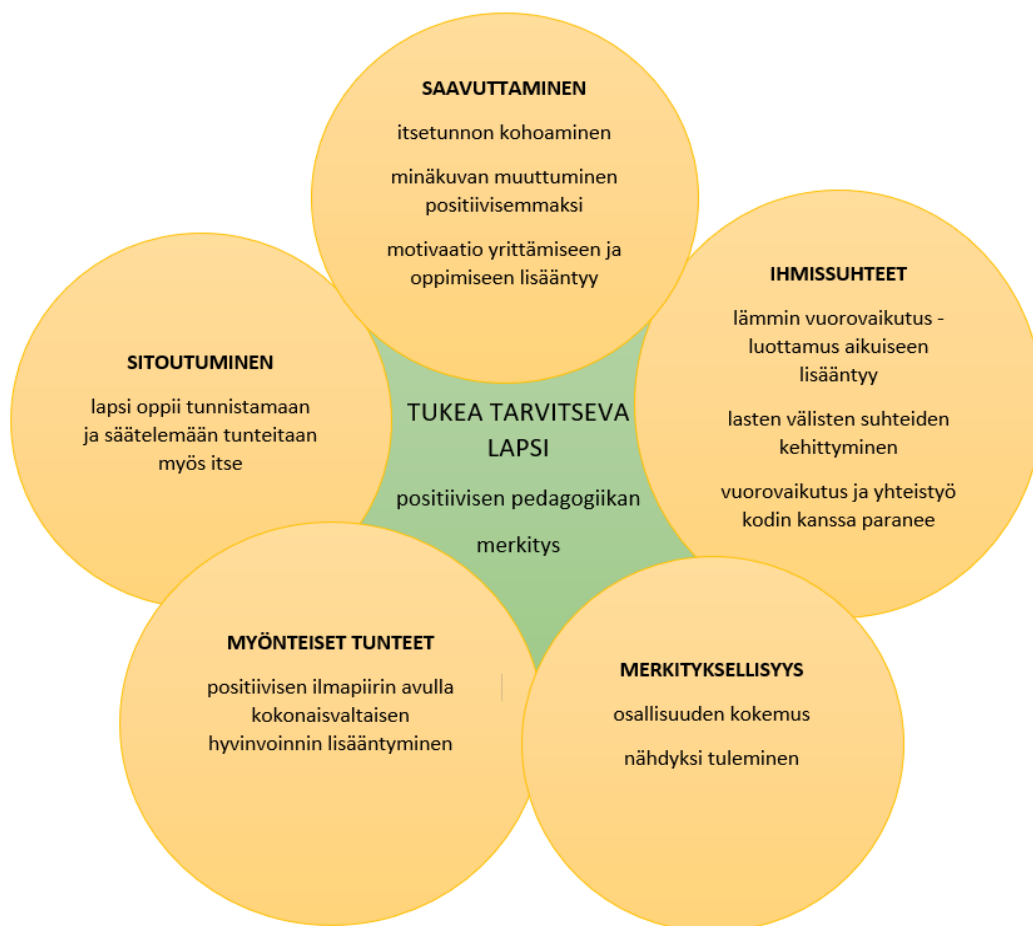
että niitä ei juurikaan ollut kuitenkaan käytetty omassa työssä. Tästä syystä en saanut aineistosta materiaalia kysymykseeni siitä, miten positiivista pedagogiikkaa voidaan hyödyntää ja soveltaa varhaiskasvatuksessa tukea tarvitsevien lasten kanssa toimittaessa. Aihe on kuitenkin itselleni niin merkityksellinen ja tärkeä, että haluan käsitellä sitä laajemmin.

Lapsen haastava käytös varhaiskasvatuksessa ei ole koskaan hänen omaa syytään, ja lapsi tarvitsee tunteisiinsa aikuisen apua ja tukea. Haastavan käyttäytymisen pohjalla on usein lapsen kokema kuormitus, joka vähentää ja vaikeuttaa hänen kykyään toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Aivojen stressiä säätelevät osat lapsilla ovat vielä kehittymässä ja lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta omien tunteidensa läpikäymiseen ja hyvinvointinsa tueksi. Kuormituksessa voi olla kyse pienistä tai isoista asioista, jotka ovat usein hyvin yksilöllisiä. Stressiä voivat aiheuttaa esimerkiksi päivän kulun muutokset, ymmärryksen puute, sosiaalisten tilanteiden ja kontaktien määrä tai aistien yli- ja aliherkkyydet. Jos lapsen kokema kuormitus on liian suurta hänen selviytymiskykynsä ja ympäristön tarjoamaan tukeen nähden, lapsen on vaikea toimia myönteisesti. Kun lapsella on neuropsykiatrisia haasteita, hän kokee monia tavalliseen arkeen kuuluvista asioista eri tavoin kuin useimmat ikätoverinsa. Hänellä voi olla vaikeuksia hahmottaa syiden ja seurauksien ketjua tai ohjata omaa toimintaansa ja hänen on vaikea kertoa omista tarpeistaan. Pelkästään puhumalla annettu tieto ei tule ymmärretyksi, joten ei ole ihme, että hän saattaa joutua voimiensa rajoille useita kertoja päivässä. Haastavan käytöksen takana onkin se, että arjen tilanteet ylittävät lapsen voimat ja taidot. (Erityisvoimia n.d.) Haastava käyttäytyminen on ilmiö, joka muodostuu vuorovaikutuksessa yksilön, sekä hänen sosiaalisen ja fyysisen ympäristönsä välillä. Ymmärtämällä tämä yhteys on mahdollista löytää uusia keinoja omien käyttäytymistapojen muuttamiseen. (Seppälä 2017, 120). Haastavan käyttäytymisen määrittelemisen on hankalaa, sillä jokainen ihminen kokee haastavan käyttäytymisen yksilöllisellä tavalla. (Korventaival 2012, 5–6)

On aikuisen tehtävä vähentää lapsen kuormittumista ja tämä on erittäin tärkeää tiedostaa erityisesti varhaiskasvatuksessa. Lapsi tarvitsee tukea, jotta kuormittumisen kokemus vähenee ja häntä auttaa, kun aikuinen oppii havainnoimaan, mitkä asiat ovat lapselle erityisen kuormittavia ja miten lapsi sen

ilmaisee. Aikuisen tehtävänä on löytää keinoja, joilla kuormittumista voi vähentää. Lapsen haastavan käytöksen muuttamisen avaimet ovatkin aina aikuisten käsissä. Lasten kokemukset riippuvat varhaiskasvattajien vuorovaikutus- ja ammattitaidosta eli siitä, miten kasvattaja osaa ohjata lasten keskinäistä yhteistoimintaa ja raivata oppimisen esteitä. Kasvattajalla on oltava taito asettua lapsen asemaan ja tavoittaa lapsen näkökulma. Varsinkin pienten lasten kasvattajan tulisi reagoida herkästi lapsen viesteihin, olla myötämielinen, vastaanottavainen ja joustava. Kasvattajan on osattava sekä luoda että ylläpitää leikkimielistä ilmapiiriä. (Florian & Black-Hawkins 2011, 826.)

Kaikkien lasten, mutta erityisesti tukea tarvitsevien lasten kanssa työskennellessä positiivisen pedagogiikan käyttäminen on perusteltua. Kun positiivista pedagogiikkaa käytetään, on tavoitteena auttaa lasta tunnistamaan asiat, jotka tuottavat hänelle iloa ja saavat hänet innostumaan. Tärkeää on auttaa lasta oppimaan luottamaan itseensä ja tuntemaan itsensä hyväksytyksi. Kun lapsen myönteiset kokemukset lisääntyvät, kasvaa positiivinen mieliala ja lapsen hyvinvointi lisääntyy. (Kumpulainen ym. 2014, 232.) Erityisesti tukea tarvitsevien lasten on tärkeää saada tietoa omasta osaamisestaan ja vahvuuksistaan. Parhaimmillaan vahvuus voi nousta tärkeäksi voimavaraksi ja tukea lapsen itsetuntoa ja myönteistä minäkäsitystä, toiminnanohjausta ja oppimista. Lapsen omien ydinvahvuuksien käyttö energisoi, sekä tarjoaa onnistumisen kokemuksia ja mahdollisuuksia saavuttaa flow-tila. (Sandberg & Vuorinen 2015, 11.) Seuraavaan kaavioon (kuvio 8) olen pelkistetysti koonnut, millä tavalla erityisesti tukea tarvitsevan lapsen hyvinvointi lisääntyy, kun käytössä on positiivisen pedagogiikan malli.

KUVIO 8. Positiivisen pedagogiikan käyttämisen merkitys tuen lapsen hyvinvoinnille

Lapsen osallisuus, itsemääräämisoikeus ja valinnanvapaus ovat tekijöitä, jotka mahdollistavat tarkoituksenmukaisuuden ja merkityksellisuuden toimintaan. Kun lapsi kokee osallisuutta, se voi lisätä myös merkityksellisuuden kokemusta ja sitä kautta lapsen hyvinvointia. Myös onnistumisen kokemusten huomioiminen on tärkeä keino lapsen itsetunnon ja itseluottamuksen vahvistamisessa. (Leskisenoja 2017,137.)

Kaikkien lasten on saatava kokemus aidosta osallisuudesta ja vaikuttamisen mahdollisuudesta ja varhaiskasvattajien tehtävä on tukea jokaista lasta hänen yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Jos lapsella on haasteita, onnistumiset lisäävät onnistumisia, sillä onnistumisenkokemus nostaa itsetuntoa ja uskos omiin kykyihin. Positiivisessa pedagogiikassa ydinajatus on siinä, että kaikilta löytyy luontevahvuuksia. Luontevahvuuksien tunnistaminen ja vahvistaminen auttavat lasta muuttumaan vahvemaksi ja selviytymään paremmin vastoinkäymisistä (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 35–39).

Johtopäätösten tarkoituksena oli nivoa opinnäytetyön aineistosta nousseet pääaiheet ja niistä nousseet kehitysaiheet ja ideat nippuun. Johtopäätöksissä peilasin kyselyyn saatuja vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin. Tutkin positiivisen pedagogiikan käsitteen merkitystä varhaiskasvattajille ja vastaksista nousseiden ajatusten pohjalta rakensin taulukon, jossa PERMA-teorian (Seligman 2011) osa-alueisiin verraten pohditaan positiivisen pedagogiikan ja valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018) yhteneväisyyttä. Yksi tutkimuskysymyksistäni oli kartoittaa, minkälaiseksi varhaiskasvatuksen työntekijät arvioivat omaa osaamistaan, kun arvioidaan positiivisen pedagogiikan käyttämistä varhaiskasvatuksessa. Vastausten pohjalta rakensin ensin taulukon, johon kokosin varhaiskasvattajan oman hyvinvoinnin tueksi ja lisäämiseksi laaditut kysymykset oman pohdinnan tueksi luokiteltuna Seligmanin (2011) kehittämän hyvinvointia tukevan PERMA-teorian pääelementteihin. Lisäksi kokosin taulukoiksi Leskisenojan (2019) ajatuksiin pohjaten siitä, miten hyvinvointia varhaiskasvatuksessa voidaan lisätä ja miten hän määrittää lasten hyvinvointiin vaikuttavat tekijät Seligmanin PERMA-teoriaan peilaten. Käsittelin kahdessa tutkimuskysymyksessäni olevien tukea tarvitsevien lasten ohjaamista positiivisen pedagogiikan keinoin. Aineistosta nousseen vähäisen materiaalin vuoksi halusin nostaa johtopäätöksiin ajatuksia ja ideoita siitä, miten positiivisen pedagogiikan keinoja voidaan hyödyntää myös tukea tarvitsevien lasten kanssa. Lopuksi tein yhteenvedon positiivisen pedagogiikan toimintamalliksi (taulukko 8) aineistosta nousseen materiaalin ja teoriamateriaaliin pohjaten.

TAULUKKO 8. Positiivisen pedagogiikan toimintamalli varhaiskasvatuksessa

POSITIIVISEN PEDAGOGIIKAN TOIMINTAMALLI

VUOROVAIKUTUS

- aito läsnäolo, nähdään jokainen lapsi yksilönä, ollaan kiinnostuneita lapsesta, huomataan/tunnistetaan/nimetään lapsen vahvuudet
- myönteisen vuorovaikutuksen korostaminen: kannustus ja positiivinen palaute
- ongelmakeskeisyyden sijasta keskiöön nousee vahvuuskeskeisyys
- huomio myös varhaiskasvattajien väliseen vuorovaikutukseen

LAPSEN MAAILMA

- kunnioita lapsen omaa tilaa ja ajatuksia
- kunnioita lapsen perhettä ja taustaa
- autamme lasta tunnistamaan omat vahvuutensa / teemme lasten vahvuudet ja tavoitteet konkreettisiksi
- tuetaan lasten sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutusta
- luontevahvuuksien ja hyvinvointitaitojen opettelu lapsille ominaisilla tavoilla: leikki, satumaailmat sekä muita erilaisia luovia tapoja kuten askartelua, liikunta ja musiikki.

OHJATTU TOIMINTA

- autamme lasta tunnistamaan omat luontevahvuutensa / vahvistamaan niitä / luomaan merkityksellisiä ihmissuhteita / kokemaan myönteisiä tunteita, sitoutumista ja merkityksellisyyttä / saavuttamaan tavoitteitaan
- lasten osallisuus toiminnan suunnittelun ydin
- monipuolista toimintaa, lapselle mahdollisuus oivaltaa omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan
- turvallinen ja yhteisöllinen ilmapiiri, jossa jokainen voi kokea tulevaisuutensa hyväksytyksi ja välitetyksi ja uskaltaa olla oma itsensä

YHTEISTYÖ

- työyhteisön yhdessä rakentamat toimintamallit
- tiimin ja yksilöiden sitoutuminen toimintaan
- kasvatustaloustalouksissa tuomme lapsen äänen esiin ja asetamme lapsen vahvuudet keskiöön
- yhteistyön kehittäminen perheiden kanssa
 - ➔ luottamuksellisen suhteen rakentaminen huoltajiin olemalla helposti lähestyttäviä
 - ➔ lapsen yksilöllinen huomioiminen ja vanhempien asiantuntijuuden kunnioittaminen
 - ➔ vanhemmuuden tukeminen; kuunnellaan ja annetaan kasvatuksellista tukea
 - ➔ autetaan vanhempaa näkemään lapsi vahvuuksien, ei vain haasteiden läpi

7 POHDINTA

7.1. Opinnäytetyöprosessin pohdinta

Voisin kuvailla opinnäytetyöni prosessia pitkäksi ja hitaasti edenneeksi taipaleeksi. Ajatuksen asteella olin paljon pidemmällä kuin toteutuksessa koko prosessin ajan. Koska aihealue on itselleni niin tärkeä, säilyi kiinnostus toteuttamiseen koko matkan ajan ja pääsin yli tutkimuksen pienen vastausmäärän tuottamasta pettymyksestä suhteellisen nopeasti. Ongelmanani koko kirjoitusurakan ajan on ollut taipumus rönsyilyyn. Mielestäni sain kuitenkin lopulta kiinni punaisesta langasta ja onnistuin keskittymään valitsemaani aihealueeseen. Työni lopputuloksena on katsaus tutkimuskohteena olleen päivähoitoalueen varhaiskasvattajien kokemuksista positiivisen pedagogiikan käyttämisestä omassa työssään ja lisäksi kokosin teoriamateriaalista erilaisia kehittämisideoita työhön varhaiskasvattajilta nousseiden ajatusten innostamana. Kolmiportaisen tuen malli varhaiskasvatuksessa ohjaa tulevaisuudessa toimintaamme yhä vahvemmin ja on tärkeä muistaa yleisen tuen kuuluvan ihan kaikille lapsille. Toivon, että positiivisen pedagogiikan toimintamalli kirjataan tuleviin varhaiskasvatussuunnitelmiin perustavana, lasta tukevana toimintamallina.

Opinnäytetyöni ajatus lähti liikkeelle henkilökohtaisesta huolestani, lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymisestä yhteiskunnassamme. Lasten erityistarpeet ovat lisääntyneet ja meidän varhaiskasvattajien on osattava auttaa ja ymmärtää näitä lapsia. Tutkimusten mukaan lasten ja nuorten pahoinvointi on lisääntynyt viime vuosina ja se näyttäytyy mm. koulumaailmassa tunne-elämän häiriöiden, levottomuuden, ahdistuneisuuden ja itsetuhoisuuden lisääntymisenä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2020). Syyt pahoinvointiin voivat olla hyvin moninaisia ja mutkikkaita. Koronaviruksen aiheuttama pandemia, etäkoulu, yhteiskunnan ja harrastusten sulkeminen ja epävarmuus töistä ja toimeentulosta ovat varmasti lisänneet osaltaan ahdistuneisuutta. Nuorisopsykiatrian ammattilaisten arvion mukaan perheissä, kouluissa ja yhteiskunnassa on tapahtunut asioita, jotka ovat vaaraksi lasten tulevaisuudelle ja aiheuttavat yksinäisyyttä, syrjäytymistä ja mielenterveyden häiriöitä. Ammattilaisten mielestä

nyt olisi syytä pohtia, missä asioissa on epäonnistuttu ja mitä olisi syytä tehdä toisin hyvinvoinnin parantamiseksi ja he korostavatkin sitä, että jokaisella nuorella tulisi olla elämässään edes yksi luotettava aikuinen ohjaamassa ja antamassa huolenpitoa. Arvioiden mukaan nuorten masennus-, ahdistuneisuus- tai käytöshäiriön taustalla on usein myös kehityksen vaikeuksia ja esimerkiksi neuropsykiatrisia häiriöitä kuten ADHD tai autismin kirjon häiriö. (TAYS 2020.)

Opinnäytetyöni lähtökohtana oli ajatus siitä, miten varhaiskasvatusta voitaisiin kehittää entistäkin paremmin lasten hyvinvointia ja itsetunnon kehittymistä tukevaksi toiminnaksi. Halusin löytää varhaiskasvatuksen työntekijöille uusia, toimivia keinoja myös tukea tarvitsevan lapsen itsetunnon kohottamiseen ja ylläpitämiseen. Uskon edelleen, että varhaiskasvatus on paikka, jossa voimme opettaa hyväksyntää, yhteistyötä ja sosiaalista vuorovaikutusta kaikille lapsille, myös erilaisten oppijoiden ja tukea tarvitsevien kesken. Mielestäni positiivinen pedagogiikka ja sen käyttäminen varhaiskasvatuksen kontekstissa pyrkii juuri samaan ja oikein toteutettuna lisää lasten hyvinvointia ja valmiuksia. Opinnäytetyöni aiheeksi positiivinen pedagogiikka valikoitui siksi, että aiheen käsittely oli kunnassamme ajankohtainen ja koulutuksia aiheeseen oli tulossa runsaasti.

Jos lähtisin nyt tekemään tätä opinnäytetyötäni uudelleen, muotoilisin sekä tutkimuskysymykseni että kyselyaineiston varhaiskasvattajille toisella tavalla. Tarkentaisin kysymyksiä ja nostaisin kysymysten pääosaan tuen tarpeiset lapset ja heidän kanssaan työskentelemisen. Tähän osa-alueeseen sain niukasti vastauksia ja sitä myöten tutkimusmateriaalia, mikä johtuikin suurelta osalta kysymyksieni muotoilusta. Kyselyni perusteella en löytänyt varhaiskasvatuksen arkeen uusia ja toimivia keinoja lasten itsetunnon ja hyvinvoinnin kehittymisen tukemiseen, mutta sain, ja toivottavasti myös tarjosin muille, paljon ajatuksia ja keinoja sen lisäämiseksi.

Tutkimuksessa saamani vastausmateriaalin perusteella voin todeta, että tutkimuksen kohteena olleen varhaiskasvatusalueen työntekijöillä on yhtenäinen ajatus siitä, että positiivisten pedagogiikan käyttäminen varhaiskasvatuksessa on pelkästään hyvä asia ja siihen tulee pyrkiä. Kyselyyn vastanneet olivat havainneet positiivisen pedagogiikan keinojen käyttämisen positiiviset

vaikutukset lapsissa. Vastaajat kokivat suurimmiksi haasteiksi positiivisen pedagogiikan käyttöön ottamisessa tiedon puutteen (mitä ja miten pitäisi toimia), yhteisöllisyyden puutteen ja tiimin jäsenten sitoutumattomuuden / vastustuksen. Johtopäätöksiin laatiini kaavioihin kokosin teoriamateriaalista asioita, jotka vastaavat tutkimusaineistosta nousseisiin ajatuksiin. Mielestäni jokaisen varhaiskasvattajan tulisi sisäistää ensin varhaiskasvatussuunnitelman perusteet suhteessa positiiviseen pedagogiikkaan ja pohtia sitten, mitä se tarkoittaa omalla kohdalla ja varhaiskasvatuksessa olevan lapsen näkökulmasta. Positiivisen pedagogiikan käyttäminen lisää kaikkien osapuolien hyvinvointia. Lempäälän kunta on jo vastannut lisäkoulutus-tarpeeseen ja jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä on nimetty Huomaa hyvä-mentori, joka saa lisäkoulutusta ja jonka tehtävänä on jakaa tietoa ja materiaalia omalla alueellaan.

Itse koen, että tätä opinnäytetyötä tehdessäni olen oppinut paljon sekä itsestäni että positiivisesta pedagogiikasta. Itse työn tekemistäkin vaikeampaa oli käsitellä prosessin aikana syntyneitä tunnetiloja ja ajatuksia niin, että varsinainen työn aihe pysyy kasassa. Tukea tarvitsevien lasten auttaminen on minulle sydämen asia ja huomaan, että provosoidun herkästi törmätessäni välinpitämättömyyteen tai negatiivisuuteen aihealueesta keskusteltaessa. Inklusio varhaiskasvatuksessa ei valitettavasti ole vieläkään kaikille varhaiskasvattajille ok, vaan yhä kuulen lauseita *"miksi ne on laitettu tänne muiden joukkoon"* tai *"ei sitä voi ottaa mukaan retkelle, se ei osaa käyttäytyä"*. Onneksi kuitenkin suurin osa meistä varhaiskasvattajista ei ajattele noin, mutta valitettavasti tuo pienikin osuus kirpaisee sielua ja vaikuttaa ilmapiiriin. Tätä opinnäytetyötä tehdessäni olen oppinut paljon positiivisen pedagogiikan vaikutuksesta varhaiskasvatuksessa ja uskon, että sen käyttäminen varhaiskasvatuksessa on pelkästään hyvä asia. Meidän tulee kuitenkin muistaa, että kysymys ei ole mistään tekniikasta tai välineestä, jonka avulla taitaan positiivinen ilmapiiri. Kysymys on minusta itsestäni, siitä miten suhtaudun itseeni sekä siitä, miten suhtaudun muihin ihmisiin, niin kollegoihin kuin lapsiin. Jokainen meistä jättää jäljen.

7.2. Eettisyys ja jatkotutkimusehdotukset

Ammattikorkeakouluopiskelijan tulee hallita hyvän tieteellisen käytännön periaatteet ja käyttää niitä kaikissa töissään. Olen noudattanut opinnäytetyötä tehdessäni Tampereen ammattikorkeakoulun laatimia tietosuojaohjeita opiskelijalle. Opinnäytetyötä tehdessäni mukana on kulkenut rehellisyys, huolellisuus ja tarkkaavaisuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa sekä tutkimuksen ja tulosten arvioinnissa. Hain Lempäälän kunnalta asianmukaisen tutkimusluvan ennen tutkimuksen aloittamista ja määrittelin tutkimuskysymykset ja tutkimuksen kyselylomakkeiden jaon niin, että vastaajien anonymiteetti säilyi. Myös sisällönanalyysia ja tutkimusten luokittelua tehdessäni huolehdin alkuperäisen aineiston objektiivisesta käsittelystä, jotta tulokset olisivat luotettavia.

Koska laadullisessa tutkimuksessa tulokset eivät ole aina numeerisesti mitattavissa, on myös luotettavuuden ja eettisyyden arviointi hankalaa. Tutkimuksen tekijä voi parantaa tutkimuksen luotettavuutta ja vakuuttavuutta kriittisellä ja arvioivalla työotteella, reflektoiden työtään koko prosessin ajan. Eettinen kestävyys ja sisäinen johdonmukaisuus ovat hyvän tutkimuksen tärkeimmät kriteerit. Tutkimusetiikkaa tarkasteltaessa tärkeää ovat tutkimusaiheen ja -tavan valinta, tutkimustulosten arkaluonteisuuden huomiointi sekä argumentaatio sekä se, miten ja millaisia lähteitä käytetään. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Laadullista tutkimusta tehtäessä tutkija sekä tutkimuksessa esiin nouseva tieto ja teoria ovat vahvasti yhteydessä toisiinsa, jonka vuoksi objektiivisuuteen perinteisessä mielessä ei voida pyrkiä. Tutkijan tuleekin tiedostaa omat subjektiivisuutensa läpi tutkimusprosessin, sillä tavalla syntyy objektiivinen tutkimustulos. (Hirsjärvi ym. 2015, 161.)

Tässä opinnäytetyössä tutkimustuloksiin vaikutti varmasti myös se, että vastanneet varhaiskasvattajat suhtautuivat positiivisen pedagogiikan menetelmiin myönteisesti, eikä vastauksissa ilmennyt juurikaan kritiikkiä. Tutkimusprosessin aikana joutuu tekemään toisinaan pieniltäkin vaikuttavia ratkaisuja toteutukseen, jotka saattavatkin olla merkityksellisiä tutkimuksen eettistä näkökulmaa tarkasteltaessa. Eettisiä ongelmia voidaan kohdata tutkimuksen tiedonhankintaan tai tutkittavien tietosuojaan liittyvissä

kysymyksissä, sekä tutkijan vastuuseen siitä miten käsittelee ja soveltaa saamiaan tutkimustuloksia. (Mäkelä 1987, 180.)

Sain opinnäytetyöni kyselyyn valitettavan vähän vastauksia ja pohdinkin kovasti, miten se vaikuttaa opinnäytetyön laatuun tai yleistettävyyteen. Tutkimusten mukaan laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien kokemusta ja tietoa tutkittavasta ilmiöstä pidetään kuitenkin merkityksellisempänä kuin aineiston kokoa (Tuomi & Sarajärvi 2018). Aineistoa analysoidessani havaitsin kuitenkin nopeasti, että vastaukset ovat monipuolisia ja materiaalia riittävästi. Tutkimusaineistossa esiintyvä toistuvuus lisää tutkimuksen luotettavuutta. Positiivisen pedagogiikan käytöstä varhaiskasvatuksen kontekstissa on runsaasti tuoretta kirjallisuutta ja käytin lähteitä monipuolisesti. Tutkimuksen luotettavuutta lisää oleellisesti myös lähteiden määrä ja laatu. (Tuomi & Sarajärvi 2018.)

Tutkimusaineistossani nousi esille, että varhaiskasvattajat tiedostavat huoltajien osallisuuden tärkeyden lapsen kanssa toimiessa. Varhaiskasvattajat kokivat, että varsinkin nyt koronapandemian aikana on ollut haastavaa löytää keinoja yhteistyön kehittämiseksi. Jatkotutkimusehdotuksena voisi olla lapsen huoltajien näkökulmaan keskittyminen. Usein varsinkin haastavasti käyttäytyvien lasten huoltajien on vaikea nähdä lapsessa hyvää ja positiivista väsymyksensä keskellä. Lähtisin tekemään kyselyn esimerkiksi varhaiskasvatuksen perheohjaajille ja neuvolan terveydenhoitajille. Kyselyn tarkoituksena olisi kartoittaa, minkälaiset arjen asiat perheissä juuri nyt painaa ja mietityttää. Nousseen materiaalin perusteella voisi sitten vaikka rakentaa vanhempainillan, jossa positiivisen pedagogiikan keinoin keskityttäisiin ratkaisukeskeisesti hyvään.

Toisena jatkotutkimusehdotuksena on tarkempi tutkimus positiivisen pedagogiikan käyttämisestä tuen muotona. Tutkimusympäristönä toimisi varmasti parhaiten esimerkiksi pienten lasten erityisryhmä / koululuokka, josta saatuja tuloksia voitaisiin hyödyntää ja soveltaa varhaiskasvatuksen kontekstissa. Ihanteellinen tutkimustapa olisi mielestäni lapsiryhmän ja sen kasvattajien toiminnan seuraaminen sekä kasvattajien haastattelut seurannan ja havainnoinnin jälkeen. Varhaiskasvatuksessa positiivisen pedagogiikan käyttämisestä tuen tarpeisten lasten kanssa on hankala kartoittaa, sillä erityisryhmiä ei ole. Varhaiskasvatuksen erityisopettajia haastatteleamalla tutkija

voisi saada rakennettua kuvan, millä tavalla positiivinen pedagogiikka on otettu mukaan tukemaan lapsia varhaiskasvatuksessa tai millä tavalla se kannattaa ottaa mukaan varhaiskasvatuksen toimintaan yhtenä tuen muotona.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Tampere: Tampere University Press, 2015.

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen kirja. Juva: PS kustannus, Bookwell Oy.

Avola, P. & Pentikäinen, V. 2019. Kukoistava kasvatus – positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja. Espoo: BEEhappy Publishing.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Opetushallitus.
https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Erytisvoimia. N.d. Lapsen haastava käyttäytyminen. Luettu 1.11.2021. [Lapsen haastava käyttäytyminen | Erytisvoimia.fi](https://www.erytisvoimia.fi/lapsen-haastava-kayttaytyminen)

Florian, L & Black-Hawkins, K. 2011. Exploring inclusive pedagogy. British Educational Research Journal.

Fredrickson, B. L. 2001. The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. American Psychologist.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. painos. Helsinki: Tammi.

Hooper, J. 2012. What Children Need to be Happy, Confident and Successful: Step by Step Positive Psychology to Help Children Flourish. London: Jessica Kingsley.

Juusola, M. 2012. Levottomat aivot. ADHD ja Asperger vahvuuksina. Helsinki: Otava.

Kananen, J. 2008. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! : kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Kasvun tuen ohjelma. 2019. Lempäälän kunta. Luettu 1.10.2021.
<https://www2.lempaala.fi/d5web/kokous/20195774-4-1.PDF>

Keltikangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti: ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.

Korventaival, N. 2012. Haastavan käyttäytymisen ennaltaehkäisy ja vähentäminen 2011–2014. HAASTE-hanke.
<https://docplayer.fi/6950884-Haastavan-kayttaytyymisen-maarittely.html>

Kumpulainen, K., Mikkola, A., Rajala, A., Hilppö, J. & Lipponen, L. 2015. Positiivisen pedagogiikan jäljillä. Teoksessa: Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.). Positiivisen psykologian voima. Juva: PS-kustannus, Bookwell Oy.

Kuorelahti, M & Lappalainen, K. 2017. Sosioemotionaalisten taitojen arviointi, tukeminen ja ohjaus. Teoksessa S. Puukari, K. Lappalainen & M. Kuorelahti (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. PS-kustannus.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Köngäs, M. 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Keuruu: PS-kustannus.

Leskisenoja, E. 2017. Positiivisen pedagogiikan työkalupakki. Juva: PS-kustannus, Bookwell Digita.

Leskisenoja, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa – Toteuta käytännössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Leskisenoja, E. & Sandberg, E. 2019. Positiivinen pedagogiikka ja nuorten hyvinvointi. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lempäälän kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. Lapsuus Lempäälässä - vahva silta tulevaisuuteen. Lempäälän sivistyslautakunta. <https://www.lempaala.fi/kasvatus-ja-opetus/varhaiskasvatus/hyva-arki/>

Maxwell, Joseph A. 2012. A realist approach for qualitative research. Sage, Thousand Oaks.

McNally, S. A. 2016. Teacher-Child relationship quality: Understanding the impact of teacher's beliefs and behaviours. Luettu 1.10.2021. http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=toledo1480433117409618

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2020. Luettu 1.12.2021. <https://www.mll.fi/tiedotteet/mielenterveysongelmat-lisaantyneet-ja-vakavoituneet-lasten-ja-nuorten-puhelimessa-ja-nettipalveluissa-2010-luvulla/>

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Teoksessa Metsämuuronen, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp KY.

Oja, S. 2012. (toim.) Kaikille kelpo koulu. Kolmiportaisen tuen toteuttaminen ja kehittäminen. Opetus 2000. Jyväskylä: PS- kustannus.

Ojanen, M. 2014. Positiivinen psykologia. 2. painos. Helsinki: Edita.

Opettajien ammattijärjestö OAJ. 2020. Luettu 1.10.2021. <https://www.oaj.fi/politiikassa/tuki-toimivaksi-kolmiportaista-tukea-varhaiskasvatuksesta-toiselle-asteelle/>

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Luettu 1.10.2021.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_p_erusteet.pdf

Opetushallitus 2021. Luettu 1.11.2021. <https://www.oph.fi/fi>

Opetushallitus 2022. Luettu 1.1.2022.
<https://www.oph.fi/fi/uutiset/2021/varhaiskasvatuksessa-tarjottavan-tuen-muodot-maaritellaan-aiempaa-tarkemmin>

Ranta, S. 2020. Positiivinen pedagogiikka suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Akateeminen väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M. & Mäkelä, J.E. (2015). Stressin säätely. Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin. Juva: PS- kustannus, Bookwell Oy.

Sandberg, E. 2018. ADHD ja oppimisen tuki: Huomioi yksilölliset tarpeet ja vahvuudet. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sandberg, E. & Vuorinen, K. (2015). Positiivinen pedagogiikka tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksessa. Erityiskasvatus, 2/2015, 10–14.

Saukkola, K. & Laane, T. 2017. Näe sydämellä. Luo arvostava yhteys lapseen. 6.painos. Kerava: KirsiConsulting Oy.

Seligman, M. E. P. 2011. Flourish: A visionary new understanding of happiness and wellbeing. New York: Simon & Schuster.

Seligman, M. E. P., & Csíkszentmihály, M. 2000. Positive psychology: An introduction. American Psychologist.

Seppälä, H. 2017. Erilaiset eväät. Kirja kehitysvammaisuudesta. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

SurveyMonkey 2021. Laadullisen tutkimuksen tekeminen. Luettu 4.10.2021.
<https://fi.surveymonkey.com/>

Tahkokallio, K. 1998. Myönteinen ajattelu lasten kasvatuksessa. Miten sanotaan EI myönteisellä tavalla. Juva: WSOY.

TAYS 2020. Tampereen yliopistollinen keskussairaala. Nuorten mielenterveyden häiriöiden kasvu on hätähuuto yhteiskunnan muutoksesta. Julkaistu 10.2.2020. Luettu 1.12.2021. [https://www.tays.fi/fi-FI/Nuorten_mielenterveyden_hairioiden_kasvu\(102911\)](https://www.tays.fi/fi-FI/Nuorten_mielenterveyden_hairioiden_kasvu(102911))

Trogen, T. 2020. Positiivinen kasvatus. Keuruu: PS-kustannus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy.

Turja, L. 2017. Oppimisen ja kehityksen haasteet. Teoksessa Koivula M, Siippainen A, Eerola-Pennanen P, Böök M.L. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus: oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. 6.painos. Tampere: Vastapaino.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2017. Huomaa hyvä! Vahvuusvariksen bongausopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valli, R. & Perkkilä, P. 2015. Nettikyselyt ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. (toim.) R. Valli ja J. Aaltola. Jyväskylä: PS-kustannus.

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vehkalahti K., 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Helsingin yliopisto. Luettu 1.10.2021.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305021/Kyselytutkimuksen-mittarit-ja-menetelmat-2019-Vehkalahti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

VOL 2021. Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto. VOL vaatii - Lapsen oppimisen ja kehityksen tukemiseksi selkeät kirjaukset lainsäädäntöön. Luettu 1.11.2021.

<https://www.vol.fi/uutiset/vol-vaatii-lapsen-oppimisen-ja-kehityksen-tukemiseksi-selkeat-kirjaukset-lainsaadantoon/>

Vygotsky, L. 1978. Tool and symbol on Child Development. Teoksessa Vygotsky, L.S. Mind in society -The development of higher psychological processes. London: Harvard University Press.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Hei!

Opiskelen Tampereen ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Teen opinnäytetyötäni päiväkodin varhaiskasvattajien kokemuksista liittyen positiiviseen pedagogiikkaan. Tavoitteenani on kartoittaa, millälaisia positiivisen pedagogiikan keinoja tai välineitä alueella on käytössä ja millaisilla positiivisen pedagogiikan keinoilla voitaisiin tulevaisuudessa edistää erityisesti tukea tarvitsevien lasten ohjaamista päiväkodissa. Opinnäytetyö toteutetaan kyselytutkimuksena, johon kutsun teidät osallistumaan.

Osallistuminen tarkoittaa oheisen sähköisen lomakkeen täyttämistä. Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen lupa. Antamanne vastaukset käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisesti. Kenenkään tiedot eivät paljastu tuloksissa ja aineisto hävitetään, kun opinnäytetyö on valmis. Opinnäytetyön ohjaajana toimii lehtori Raija Yliniemi Tampereen ammattikorkeakoulusta, (raija.yliniemi@tuni.fi). Valmis opinnäytetyö tulee päiväkodin käyttöön ja julkaistaan Internetissä osoitteessa www.theseus.fi.

Kiitos jo etukäteen vaivannäöstä. Jos teillä on kysyttävää, otakaa rohkeasti yhteyttä!

Terveisin

Anna Lampi

anna.lampi@lempaala.fi

050 5757570

Liite 2. Kysely varhaiskasvattajille

1 (2)

Mitä positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa sinun mielestäsi tarkoittaa?

Oma vastauksesi

Kuinka tuttuja positiivisen pedagogiikan menetelmät sinulle ovat? *

- Olen osallistunut positiivisen pedagogiikan koulutukseen
- Olen lukenut / tutustunut itsenäisesti aiheeseen
- Minulla on tietoa menetelmistä, mutta en ole käyttänyt niitä työssäni
- Minulla on tietoa menetelmistä ja olen käyttänyt niitä työssäni
- En tiedä aiheesta juuri mitään

Minkäläiseen koulutukseen olet osallistunut? (Esim. Huomaa hyvä -Kaisa Vuorinen, Samuli Ranta, Erja Sandberg..)

Oma vastauksesi

Haluaisitko lisäkoulutusta aiheesta positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa? *

- Kyllä
- En

Oletko käyttänyt omassa työssäsi positiivisen pedagogiikan välineitä (esim. Huomaa hyvä- materiaalia)? Arvioi asteikolla 1-5, kuinka paljon olet käyttänyt materiaaleja *

	1	2	3	4	5	
En lainkaan	☐	☐	☐	☐	☐	Päivittäin

Minkälaisia onnistumisen kokemuksia olet työssäsi kohdannut käyttäessäsi positiivisen pedagogiikan välineitä?

Oma vastauksesi

(jatkuu)

Miten sinä näet positiivisen pedagogiikan materiaalin soveltuvan tukea tarvitsevien lasten ohjaamiseen? Kerro mahdollisia hyötyjä tai haittoja?

Oma vastauksesi

Onko sinun helppo ottaa käyttöön positiivisen pedagogiikan materiaaleja ja keinoja omassa työssäsi? Arvioi asteikolla 1-5. *

	1	2	3	4	5	
Helppoa	☐	☐	☐	☐	☐	Vaikeaa

Minkälaiset asiat tuottavat haastetta positiivisen pedagogiikan toteuttamisessa omassa työssäsi? (esim. tiedon puute, aika, ryhmäkoot, lasten ikä, työyhteisö tai tiimi, välineet, tilat..)

Oma vastauksesi

Minkälaiset asiat mielestäsi auttaisivat / helpottaisivat positiivisen pedagogiikan käyttöön ottamista työssäsi?

Oma vastauksesi

Kiitos kun vastasit kyselyyn! Halutessasi voit vielä kertoa tässä vapaasti ajatuksiasi liittyen positiiviseen pedagogiikkaan ja kyselystä heränneisiin ajatuksiin.

Oma vastauksesi
